BAROK KONSER

alejo carpentier

ALAN YAYINCILIK : 35
Çağdaş Edebiyat Dizisi : 12

BAROK KONSER
CONCIERTO BARROCO

Birinci Baskı : Şubat 1985
Dizgi Baskı : Özdem Kardeşler
Kapaktaki Fotoğraf : Man Ray
Kapak Filmleri : Pano Grafik
Kapak Baskı : Orhan Ofset
Cilt : Örnek Mücellithanesi

alan yayıncılık
ticaret limited şirketi
Başmuhasip Sk. Talas Han
No: 302 Cağaloğlu/İSTANBUL

Alejo Carpentier

BAROK KONSER

Türkçesi : Ayşen GÜR

ALEJO CARPENTİER

Çağımızın en büyük ve değişik yazarlarından olan Alejo Carpentier 1904 yılında Havana'da doğdu. Yapıtlarında temel olarak kültürler arası etkileşimi konu aldı. Babası Fransız kökenli annesi ise Kübalı olan Carpentier 1928'de gerçeküstücülerle ilişkiye geçerek Paris'e geldi. Müzikoloji eğitimi gördü. 1945'de Küba'dan ayrıldı, 1959'da geri döndü. Unesco'da ülkesini temsil etti. 1980'de Küba'nın Paris Büyükelçiliğinde görevliyken öldü. Alan Yayıncılığın peşpeşe yayınlamayı plandığı Carpentier'in diğer yapıtları : **Ecue-Yamba-O, Yeryüzü Krallığı** (Türkçesi bu yayın döneminde yayınevimizce basılacak), **Suların Paylaşılması, İnsan Avı, Aydınlıklar Çağı, Yönteme Başvurma, Zamanın Savaşı, İlkbaharın Kutsanması, Büyücü Çırağı** (Oyun).

ÖNSÖZ

Alejo Carpentier çağımızın ilginç roman ve öykü yazarlarından biri. 1904 yılında Havana'da doğan Carpentier'in babası Fransız kökenli, annesi ise Kübalı.

1928 yılında gerçeküstücülük akımının ünlü adlarından Fransız şairi Robert Desnos Küba'ya yaptığı bir yolculuk sırasında Carpentier'le tanıştı, onu Paris'e getirdi. Carpentier Paris'de onbir yıl kaldı. Burada gerçeküstücülerin çevresine girdi, Paul Dehorme ve Desnos'la «Paris Postası»nın yayınlarında çalıştı. Kendisiyle yapılan bir görüşme sırasında o günleri şöyle anlatıyor:

«Desnos uyarlıyor, Artaud sahneye koyuyor, Barrault okuyor, ben de yayına hazırlıyordum... Akşamları da o zamanki dostlar, yani Raymond Queneau, Michel Leiris, Ribemont-Dessaignes, Vitrac, Prévert, hep biraraya geliyorduk.»

Paris'de müzikoloji eğitimi gören Carpentier, 1933'de Antil adalarındaki zencilerin gizli, dinsel örgütlerini ele alan Ecue-Yamba-O adlı ilk romanını yazdı.

1939'da savaş çıkınca Havana'ya dönen yazar, savaş sırasında Küba Ulusal Radyosu müdür yardımcısı olarak çalıştı. 1945'de görevinden ayrılarak Venezuella'ya yerleşti. Orada «Küba Müziği Tarihi»ni kaleme aldı, daha sonra baleler ve opera komikler için librettolar hazırladı. «Yeryüzü Krallığı,» «Suların Paylaşılması», «İnsan Avı», «Aydınlıklar Çağı» gibi romanlar yazdı.

1959'da Küba Devrimi, Carpentier'i de başka Kübalı sanatçılar gibi sürgünden ülkesine çağırdı. Carpentier bu tarihten sonra Devlet Yayınları Müdürü, UNESCO'da Küba delegesi, Küba'nın Paris Büyükelçiliğinde danışman olarak çeşitli görevler yaptı.

«Yönteme Başvurma», «Barok Konser», gibi romanlar, «Büyücü Çırağı» gibi piyesler, «Zamanın Savaşı» gibi öykü kitapları yayınladı. 1977 yılında İspanya'nın en önemli edebiyat ödülü olan Cervantes ödülünü kazandı. 1978 yılında, İspanya iç savaşından Domuzlar Körfezi çıkartmasına kadar uzanan bir dönemi anlattığı «İlkbaharın Kutsanması» adlı büyük romanını bitirdi. 1980 yılında Küba'nın Paris Büyükelçiliğinde görevliyken, burada öldü.

Carpentier'in çağımız yazarları arasında kendine özgü en ilginç yanlarından biri, birçok kültürden etkilenmiş olması. Amerika kıtasının iki kültürünün (anglo-sakson ve latin) çakıştığı bir yerde doğmuş olması bir yana, ailesi ve Avrupa'da geçirdiği uzun yıllar nedeniyle bu kıtanın kültürünü de bünyesinde toplamış bir sanatçı. Üstelik Amerikan kültürü, Avrupa'dan gelen dışında, köken olarak kıtanın yerlilerine ve Afrika'dan getirilen siyahlara da dayanmaktadır.

Bütün bu tarihsel mirası Carpentier'de bulmak mümkündür. Bu da Carpentier'e romanlarında ve öykülerinde evrensel bir nitelik kazandırmaktadır.

Müzik ve tarihle de çok yakından ilgilenen Carpentier'i tüm bu nedenlerle bir «kültür yazarı» olarak tanımlamak yanlış olmaz. Yapıtlarında sürekli olarak kültürlerin çatışmasını ya da değişik kültürel yapıları ele almaktadır. «Aydınlıklar Çağı»nda, Fransız Devriminin Antillerdeki yansımalarını, «Yeryüzü Krallığı»nda hıristiyanlıkla, Afrikalı zencilerin Amerika'ya taşıdığı büyücülüğün karşı karşıya gelişini, «Suların Paylaşılması» nda ilkel uygarlıkları, «Barok Konser» de Orta Amerika ve Avrupa'nın çatışmasını konu edinir.

Ancak Carpentier bir tarihçi, bir etnolog ya da antropolog değil, herşeyden önce bir romancı, hatta bir şairdir. Müzikle ilgisi ve çağdaş edebiyatın yeni arayışları Carpentier'i de çeşitli biçimsel denemelere yöneltmiştir. Romanlarında betimlemeler de önemli bir yer tutar; kimi zaman şiirsel bir dille hiç de anlamsız ve gereksiz olmayan ayrıntılara girer, kimi zaman da özellikle renklerle ya da seslerle büyülenmiş gibi coşkuyla dolu bir anlatımı benimser. Dili müzik biçimine dönüştürmeye çalışır, bestecilerin kullandığı anlatım araçları Carpentier'i öylesine etkilemiştir ki, «İnsan Avı» adlı romanını sonat kurallarına göre yazmaya çalışmıştır.

«Barok Konser» Carpentier'in 1974'de yazdığı son yapıtlarından biri.

18. yüzyıl başlarında Meksikalı büyük bir toprak sahibi uzaktan müziğini, edebiyatını, res-

mini tanıdığı, hayran olduğu ve atalarının toprağı olarak bildiği Avrupa'ya bir yolculuk yapmaya karar verir. Kendi çevresinden bunalmıştır. Avrupa'yı bütün kültürel zenginliklerin beşiği olarak görmektedir; öte yandan Avrupa'nın «arka bahçesinde» yaşadığı için bir aşağılık duygusuna da kapılmıştır. Bu yolculuk onun için hem bir hac ziyareti, hem de bir haçlı seferi gibidir. Yanına Afrika asıllı Kübalı azatlı bir köleyi uşak olarak alır. Böylece bu zenciyle bu melez, uzaktan gözlerini kamaştıran Venedik'e gelirler. Artık çökmeye başlamış bu Venedik'te karnavala karışırlar; Meksikalı, «öbür atası» Aztek İmparatoru Montezuma kılığına bürünmüştür. Karnavalda tanıştıkları ünlü barok besteci Antonio Vivaldi bu kılıktan çok etkilenir, aynı adlı operasını besteler, opera Sant' Angelo tiyatrosunda sahneye konulur. (Bu olay gerçekten olmuştur.) Ancak bu arada Meksikalı da birdenbire, uzaktan hayran olduğu bu Avrupa'nın kendisine yabancı geldiğini, artık «İspanyol atalarıyla» bir bağlantısı kalmadığını, yalnızca Montezuma'nın ve Cortés'in ortak soyundan gelen bir melez, bir Amerikalı, bir Meksikalı olduğunu anlamıştır. Zenci uşağı ise, torunlarının çağımızda dünyaya yayacağı caz müziğinin peşine düşer.

Carpentier bu romanını (diğerlerinde olduğu gibi) tarihsel olguları titizlikle araştırarak yazmıştır ama, anlatmak istediği tarih değildir. Olaylar da alışageldiğimiz kronolojik sırayı izlemez: 1733'de Handel çoktan İngiltere'ye, Scarlatti'de çoktan İspanya'ya yerleşmiştir ama, yazar onları biraraya getirir. Bu üç barok besteci, Venedik mezarlığında 1971'de ölen Stravinski'nin

mezar taşını görüp, onun barok müziğe olan hayranlığını tartışır, biraz sonra da 1883'de ölen Wagner'in cenazesinin gondola bindirilişine tanık olurlar... Meksikalıyla siyah uşağı 18. yüzyıl Venediğinden birden çıkıp, tren istasyonuna gelirler, Eiffel Kulesinden sözederler, zenci, Vivaldi' nin yönettiği opera gösterisinden bir gün sonra, Louis Armstrong'un caz konserine gider, vb.

Carpentier'in biçim açısından da bazı «barok» unsurlar taşıyan bu romanında kültürler karşı karşıya gelir ve içiçe geçer: Montezuma'yla Cortés, Meksika'yla Venedik veya İspanya, barok müzikle caz müziği, vb. Olaylar Amerikalı bir melez, Afrika asıllı bir siyah ve Avrupalı bir beyazın çevresinde gelişir ve bütün bunlar müziğin simgelediği bir düzlemde bir senteze de ulaşır.

Carpentier romanını oldukça iyimser sözler le bitirir, ancak bu çocuksu saf ya da ütopik bir iyimserlikten çok, olgun, ölçülü ve ayakları yere basan bir iyimserliktir:

«İnsanoğlu yakın bir geçmişte, uzak kürelerin müzik olarak yalnızca o gezegenlere özgü dönüşlerin tekdüze bestesini tanıdıklarını öğrenmişti. Gerçekten de dünyamızın korku içindeki insanları, Sümer, Babil ve Mısır'ın tanrılaştırdığı aya çıktıklarında, orada işe yaramaz taşlı, tozlu ve çakıllı bir kalıntıdan başka bir şey bulamamışlardı. Bu kalıntı, daha uzak yörüngelerde daha da büyük kalıntılardan başka bir şey olamayacağını haber veriyordu. (...) Bütün bunlar, şu Tanrının cezası dünyanın, bazılarının dediği kadar kokuşmuş ve kötü olmadığını; ne söylenirse söylensin, yine de sistemin en yaşanılabilir gezegeni olduğunu ve yıldızlar arasında kendisiyle

boy ölçüşebilecek hiçbir yaratık bulamayan şu lanetlenmiş insanın da kendi işleriyle uğraşmaktan daha önemli bir işi olmadığını gösteriyordu. (...) Şimdilik, Flomeno yeryüzü müziğiyle ilgileniyordu, diğer dünyaların müziği umurunda bile değildi.»

Bunlar, yazarın «Yeryüzü Kırallığı»ndaki şu son sözlerini anımsatmaktadır:

«(...) İnsanın kimler için umduğunu ve acı çektiğini hiçbir zaman bilemediğini şimdi anlıyordu. İnsan, hiç tanıyamayacağı kişiler için acı çekiyor, umuyor ve çalışıyordu... Ama insanın büyüklüğü de, tam burada, dünyayı iyileştirmeye çalışmasında, kendi kendine görevler yüklemesinde yatmaktaydı. Ve işte bunun için bu yeryüzü krallığında yalnızca insan, acılar ve çabalar altında ezilmiş, yoksulluğu içinde güzel, mutsuzlukların ortasında bile sevmeyi başaran insan en yüksek noktaya erişebilir, kendi yüceliğine ulaşabilirdi.»

AYŞEN GÜR

I

İnce bıçak takımı, güzel çatallar gümüştendi; madenin çukurunda açılmış bir ağaçta kızarmış et suyunu toplayan tabaklar gümüştendi; gümüşten bir narla süslü üç kadehli kompostо takımı gümüştendi; kuyumcuların dövdüğü şarap testileri gümüştendi; gümüşten öksüz balıklarıyla su yosunundan girift süslerin üzerinde karınları fırlamış balık tabakları gümüştendi; tuzluklar gümüşten, kadehler gümüşten, fındık kıranlar gümüşten, üzerlerine harfler kazınmış küçük kâşıklar gümüştendi... Ve bütün bunlar, gümüş gümüşe çarpmasın diye, yavaş yavaş, hiç bozulmayan bir düzenle, özenle, tahta sandıkların, bekleyen sepetlerin, sağlam kilitli kasaların duygusuz alacakaranlığına doğru götürülüyordu. Hareketi gözleyen Efendi ise, sabahlığını giymiş, arada sırada gümüşten bir ördeğe, kesin, bol ve patlayan bir fıskiye gibi işeyerek, gümüşü çınlatmakla yetiniyordu. Gümüş ördeğin dibini süsleyen gümüşten muzip bir göz, gümüşü yansı-

ta yansıta artık gümüşi bir görünüm alan bir köpükle çabucak körleşmişti... «Kalanlar buraya, diyordu Efendi, gidenler de şuraya.» Gidenlerin arasında biraz gümüş eşya, önemsiz birkaç parça, bir çift kadeh vardı. Tabii gümüş gözlü ördek, özellikle de ipek gömlekler, ipek pantalonlar, ipek çoraplar, Çin ipeklileri, Japon porselenleri, tahmin edeceğiniz gibi belki de sevimli bir bayanın eşliğinde yapacağı kahvaltı için taslar ve fincanlar, ayrıca uçsuz bucaksız Batı denizlerinde yolculuk etmiş Manilla şalları da gideceklerin arasındaydı. Yüzü çamaşır paketi gibi mavi bir fularla sarılı, korkunç bir diş ağrısıyla şişmiş yanağına yumuşatıcı etkileri olan bir yaprak yapıştıran Francisquillo da Efendisini taklit ederek onunla aynı düzende işiyordu; tabii ki gümüşten bir ördeğe değil, topraktan bir testiye; patio'dan kemerlere, giriş odasından salonlara gidip geliyor, Kilise ayinlerinde koro ya katılır gibi: «Kalanlar buraya... Gidenler şuraya.» diyordu. Güneş batarken, mutfak takımları, gümüşler, Çin işleri, Japon işleri, şallar ve ipekliler, kıymıkların arasında uykuya dalabilecekleri ve çok uzun bir yolculuğa çıkabilecekleri sandukalarda öylesine güven altına alınmışlardı ki; daha görkemli giyinmesi gereken bu saatte -gerçi bugün artık resmi veda ziyaretleri beklenmiyordu- hâlâ sabahlığı ve takkesiyle dolaşan Efendi, bütün sandıkların, bohçaların, kasaların, sepetlerin kapatıldığını görünce, uşağını kendisiyle küçük bir şarap testisini paylaşmaya çağırdı. Sonra, ağır adımlarla, evdeki bütün eşyalar kilitlenmiş ve mobilyalara kılıf geçirilmiş olduğundan, duvarlardaki, kapı aralarındaki tablola-

rı seyretmeye koyuldu. Bu köşede, manastıra kapanmaya karar veren rahibe yeğeni, beyaz elbisesi, parmaklarında tespihi, mücevherler ve çiçeklere bürünmüş, gözlerinde belki de, Tanrı'yla evlendiği bu düğün günü için fazlaca canlı bir ışık parlıyor. Karşıda, kara bir çerçevenin içinde Efendi'nin bir portresi. Öyle kesin bir biçimde yapılmış ki, sanatçı, tabloyu, bütün içiçe geçen, kıvrılan, bükülen, yuvarlanan çizgileriyle sanki bir hamlede, tek bir fırça darbesiyle yapmış. Ama en gözde tablo, daha ötede, çukulata ve mısır kreması sunulan balo ve toplantı salonunda bulunuyordu: bir süre Coyoacán'da kalmış olan Avrupalı bir ressam, ülke tarihinin en önemli olayını burada resmetmişti. Resimde, yarı-aztek, yarı-romalı bir Montezuma görülmekteydi; kafasındaki quetzal tüyleriyle az çok Sezar'ı andırıyordu. Papalık stiliyle, Michoaccán'ın alacağı bulacalı renklerinin birbirine karıştığı bir tahta oturmuştu; taht, iki baltayla tutulmuş bir sayvanın altındaydı. Montezuma'nın yanında, genç Telemak'a benzeyen çekik gözlü Cuauthemoc ayakta duruyordu. Önündeyse, başında kadife şapkası, belinde kılıcıyla, bir çizmesini İmparatorluk tahtının ilk basamağına atmış olan Hernan Cortes, bir conquistador'un dramatik edasıyla, hareketsiz, beklemekteydi. Arkasında, Merci tarikatından papaz cüppesiyle Fray Bartolomeo de Olmedo, pek de güven uyandırmayan bir biçimde elindeki haçı sallıyordu. Yukateklere özgü sandallar ve tünik giymiş olan Dona Marina ise, kollarını yalvaran bir ifadeyle açmış, İspanyol'un sözlerini Tenochtitlan İmparatoruna çeviriyor gibiydi. Resim, kilise kubbelerindeki gökyüzü resimlerinin

son derece doğal aydınlıklara açıldığı ve sanatçıların aydınlık renkli paletler kullandığı bir döneme göre oldukça modası geçmiş bir İtalyan zevkiyle yapılmış, yağlı boya, ziftli bir tabloydu.. Arka planda, geniş olaylar sahnesine girebilmek için can atarak kapıların perdelerini aralayan meraklı yüzlü yerliler görülüyordu; Tatar Kralıklarını anlatan bir seyahatnameden fırlamışa benziyorlardı... Daha ötede, berberin koltuğuna giden küçük bir salonda *Rosalba pittora*'nın pastel tablosundaki üç kadın göze çarpmaktaydı. Bu çok ünlü Venedikli kadın sanatçının yapıtı, gri, pembe, uçuk mavi, mavi-yeşil, gölgeli renkleriyle, insana uzak göründükçe daha da güzelleşen kadınların güzelliğini ortaya koyuyordu. Rosalba'nın pastelinin adı *Üç Venedikli Güzel*'di; Efendi de bu Venediklilerin kendisi için artık o kadar da ulaşılamaz olmadığını düşünüyordu. Çünkü yakında bazı ünlü gezginlerin öykülerinde anlata anlata bitiremedikleri o ünlü fahişeleri tanıyacaktı; -para konusunda bir eksiği de yoktu doğrusu-, artık kendisinin de, bu uzak ülkede pek moda olan o zevkli gözlem oyununa katılabileceğini düşündükçe seviniyordu. Bu oyun, dar kanallarda, perdeleri hafifçe aralanmış bir sandalda gezerek, gözlendiklerini bildikleri halde son derece masummuş gibi davranan güzel kadınları dikizlemek, sanıldığı kadar geçici olmayan bir hayal gibi, yakalarını düzeltirken ortaya çıkan bir göğsün pembe yuvarlaklığını yakalamaktan ibaretti... Efendi bir yandan şarap kadehini başına dikip, bir yandan da kapının üstüne kazdırdığı Horacius'a ait iki dizelik cümleyi okuyarak büyük salona döndü:

Yaşlı Caton'un sık sık erdemini
Şaraplarıyla canlandırdığı söylenirdi.

Bu dizeleri, oraya, yaşlı tüccar arkadaşlarıyla -bu arada noteri, ölçü ve ayar kontrolörünü ve Lactance'ı çeviren kasaba papazını da bunlara eklemek gerekir - dalga geçmek için kazdırmıştı. Çevrede daha yüksek mevki sahibi bulunmadığından, iskambil oynamak ve Avrupa'dan yeni gelmiş iyi cins şişeleri devirmek için çaresiz onları ağırlamak zorunda kalıyordu.

Kuşların kafeslerinde uyukladıkları koridorda sessiz adımlar duyuldu. Gelen gece ziyaretçisi kadındı, şallara sarınmıştı, üzgün yüzü, ıslak gözleriyle veda armağanını -hakiki değerli taşlarla süslü altın ve gümüşten bir kolye; ama tabii ertesi gün kuyumcuya gidip fiyatını öğrenmek zorunda kalacaktı- alabilmek için rol yapıyordu. Gözyaşları ve öpücükler arasında en iyi şarabın getirilmesini istedi. Çünkü şu anda içtikleri şarap, her ne kadar İspanya'dan geldiğini ileri sürdülerse de, tortuyla doluydu, sözü bile edilmeye değmezdi. Onların o garip dilindeki gülünç deyimlerden birini kullanmak gerekirse, bu, şarap değil, bulaşık suyu gibi bir şeydi, ancak bir tarafını yıkamaya yarardı. Ama Efendi ile uşak, şarap tanımada büyük uzman oldukları konusundaki iddialarına rağmen, tıpkı hödük köylüler gibi, lıkır lıkır içiyorlardı. (... Kızım, senin azulejolarla süslü bir sarayda doğduğuna inanmak zor. İyi ve sadık karımın, Papa tarafından kutsandıktan sonra ruhunu teslim ettiği gece seni aldığımda, avluların taşlarını siliyor, yeşil mısır taneleri rendeliyordun!..) Ve Francisquillo mahzendeki en iyi şarap varilini delerek, kadı-

nın çenesini kapatıp havaya sokacak içkiyi verince, gece ziyaretçisi memelerini açtı, utanmaz bir yüzsüzlükle bacak bacak üstüne attı. Bu arada Efendi'nin eli de iç eteğin dantelleri arasına kayarak, Dante'nin anlattığı segrete coselerin (1) sıcaklığını arıyordu. Uşak da havaya girmek için Paracho gitarını alarak Kral Davud'un serenatlarını söylemeye başladı, sonra da nankör güzellerden, terkedilmiş aşıklardan, «bir daha dönmemek üzere giden sevdiğim kadın»dan ve «öldürüyor beni bu kadar çok sevmek seni»den sözeden günün şarkılarına geçti. Bir süre sonra gece ziyaretçisi dizlerine otururken Efendi de bu eski hikâyelerden sıkıldı, uşağa bir avuç dolusu piyastr ödeyerek yolladığı okulda öğretilen modern havalardan birini çalmasını söyledi. Ve büyük evde, altın yaldızlı melekçiklerle süslü kubbelerin altında, gümüşten düğmeler, gümüşten mahmuzlar, gümüşten kutular, gümüşten ibrik ve leğenlerle tıka basa dolu, kimi kalacak, kimi gidecek olan sandıkların ortasında uşağın sesi duyuldu; kıyı insanlarına özgü bir ağızla, geçenlerde okulda öğrendiği, şu anki duruma da çok uygun düşen bir İtalyan şarkısı söylüyordu:

Ah! dolente partita,

Ah! dolente partita.. (2)

Tam bu sırada ana kapı çalındı. Efendi gitarı sustururken, şarkı söyleyen ses de havada kalakaldı: «Git bak bakalım... Ama içeri kimseyi sokma, üç gündür bitmek bilmeyen bu veda ziyaretlerinden bıktım usandım artık.» Uzakta ka-

(1) Segrete cose: gizli şeyler.

(2) Dolente partita: acı ayrılık

pı menteşeleri gıcırdadı, birisi yanındakiler adına özür diledi, bir «binlerce teşekkür» seçildi, sonra bir «sakın uyandırmayın» duyuldu ve bir «hayırlı akşamlar» korosuyla sona erdi. Ve uşak elinde Hollanda kağıdından kalın bir ruloyla geri döndü; ruloya okunaklı, dik ve yuvarlak harflerle bir sipariş listesi yazılmıştı, hani şu yakın dostlarının yolcudan son anda istedikleri, ayağınızı üzengiye attığınız an elinize tutuşturulan siparişlerden. Ölçü ve ayar kontrolörü, bergamut esansı kızı için Cremone usulü sedef kakmalı bir mandolin ve Zara kirazından yapılmış küçük bir fıçı likör istiyordu. Kuyumcu İnigo, koşum atlarına alınlık olarak kullanılacak Bologna yapımı iki fener rica ediyordu, kuşkusuz buradaki insanlara satabileceği yeni modeller çıkarmak amacındaydı. Papaz Efendi, Vatikan Kitaplığı Müdürü Kaldeli Assemani'nin *Bibliotheca orientalis*'inden bir nüsha, para koleksiyonu için «birkaç küçük roma parası» (tabii fazla pahalı değilse!) ve eğer mümkünse, uzun, koyu kırmızı kadife kılıf içinde satılanlardan Polonya amberinden yapılmış, yaldızlı saplı (altın olması şart değildi) bir baston ısmarlamıştı. Noter de garip bir dilekde bulunmuştu: ressam Michelangelo tarafından çocuklara aritmetik öğretmek için icadedildiği söylenen ve burada henüz bilinmeyen minchiate diye bir iskambil oyunu... Bu kartlarda, şu bildiğiniz akçelerin, sopaların, kupaların ve kılıçların yerine, yıldızlar, güneş ve ay, bir papa, şeytan, ölü, asılmış bir adam, sıfır yerine geçen bir deli ve oyunun en büyük kozu olan Son Yargılanma trompetleri bulunuyordu. (Bir taraftan bileziklerini çıkartıp, çoraplarını indirirken, bir yandan da lis-

teye göz atan kız «bu işte pis bir büyücülük kokusu var» diye araya sokuşturdu.) Ama en komik sipariş Yargıç Emerito'nunkiydi: Antika koleksiyonu için -sıkı durun!- İtalyan mermerlerinden birer eşantiyon istemekteydi. Bu eşantiyonlar arasında, eğer mümkünse, sarı yeşil damarlı, mavi damarlı, hani mozaiğe benzeyen suni breş mermerlerinden birer parça, Sienna'nın sarı mermeri, alacalı bulacalı bir parça, Antik çağlarda çok kullanılan Numidya'nın kırmızı mermeri, damarlarına deniz kabukları kakılmış mermerden bir örnek ve eğer zahmet olmazsa, hani şu Rönesans dan kalma lahitlerde sık sık rastlanan yılankavi, yeşil, yeşilimsi ve alacalı damarları olan mermerden de küçük bir plaka bulunuyordu... «Aristofanes'in pazularını o kadar övdüğü Mısırlı hammallar bile bütün bunları taşıyamaz be! diye bağırdı Efendi: Sırtımda koca bir küfeyle mi gezeceğim ben! Siktirolup gitsin hepsi de, zamanımı nadir bulunan antikalar, ilahi taşlar, büyülü merhemler arayarak geçirmeye niyetim yok. Yalnızca senin müzik öğretmeninin isteğini yerine getireceğim Francisquillo; adamcağız taşınması kolay, basit şeyler istemiş benden: sonatlar, konçertolar, senfoniler, oratoryolar, insanı zora sokmayan, üstelik de kulağa hoş gelen şeyler... Hadi bakalım oğlum, şarkına devam et...»

Ah! dolente partita,
Ah! dolente partita...

Daha sonra *A un giro sol di bell'occhi lucent'i* den kötü ezberlenmiş birkaç kelime duyuldu... Ama uşak madrigali bitirip başını gitarından kaldırdığı zaman, odada yalnız olduğunu gördü:

Efendi'yle gece misafiri yüksek gümüş şamdanlardaki mumların ışığında, gümüş kakmalı yatakta yolculuğu kutlamak için, çoktan gümüş çerçevelerde aziz resimleriyle süslü odaya geçmişlerdi.

II

Efendi bir ambara tıkılmış sandıklarının arasında bir aşağı bir yukarı gidip geliyordu. Birinin üstüne oturuyor, bir diğerinin yerini değiştiriyor, başka birinin tepesine çıkıyor, öfkenin bıkkınlıkla karıştığı, anlaşılmaz sözcükler mırıldanarak kendi kendini yiyip duruyordu. Eskiler zenginliğin mutluluk getirmediğini, altına, daha doğrusu paraya sahip olmanın, hayatın dikenli yollarında kaderin insanın önüne çıkartıverdiği aksilikler karşısında hiçbir işe yarayamayacağını söylerken ne kadar haklıydılar. Veracruz'dan ayrılmalarından beri gemi, haritalarda denizcilerin düşmanı kötü cinlerin yanaklarını şişirmeleriyle simgelenen bütün aksi rüzgarların saldırısına uğramıştı. Yelkenler yırtılmış, geminin teknesi yaralanmış ve içi de sakatlanmış bir halde sonunda Havana rıhtımına varmışlardı. Ancak kenti, ateşli bir hastalık salgını yüzünden yas içinde bulmuşlardı. Burada her şey, Lucrecius'un dediği gibi «allak-bullaktı ve bahtsız insanlar yakınlarını el-

lerinden geldiğince gömmeye çalışıyorlardı.» (Bu satırları ezbere söyleyen bizim bilge yolcu, cümlenin *De Rerum Natura*'nın VI. kitabından alındığını da belirtiyordu.) Bu yüzden, hem gemiyi onarmak ve Veracruz hammallarının yola çıkmadan önce kötü bir biçimde istifledikleri yükleri düzeltmek, hem de salgın yerinden uzaklaşmak için işte Regla denilen bu kente gelmişlerdi. Aslında burası rizofora ağaçlarıyla çevrilmiş bir köydü; çirkin görüntüsü, az önce ayrıldıkları kentin görkemini anılarda büsbütün arttırıyordu. Havana, sarayların büyüklüğü, çiçekli cepheleri, kiliselerinin muhteşem mimarisi, kubbelerinin pırıltısı, avizelerinin renkleri, içindeki kutsal eşyalara kakılmış mücevherleri, mihraplarının süsleriyle büyüleyici bir Kudüs gibi yükselmekteydi. Halbuki burada yollar daracık, evler basıktı, iyi cins demirden ızgara yerine kireçle beyazlatılmış kötü kafeslerle örtülü pencereler, Coyoacán'da ancak domuz ya da tavuk barındırmaya yarayacak çatılara açılıyordu. Çamur, domuz pisliği ve ahır kokusu karışmış bir fırın sıcaklığı içinde donmuş gibiydi her şey. Buradaki bunaltıcı hava özlemle birleşince anılardaki Meksika sabahlarının saydamlığını daha da görkemli hale getiriyordu. O sabahlarda volkanlar bir göz aldatmacasıyla o kadar yakın görünürdü ki, koca vitrayları andıran ufukta, zirvelerin muhteşem beyazlığını seyreden, onlara yarım saatlik bir yürüyüşle ulaşabileceğini sanırdı. İşte hasta geminin yolcuları, yaraların sarılmasını beklemek için, sandıkları, bohçaları, yükleri ve sepetleriyle buraya dökülmüşlerdi; gösterişli bir biçimde rıhtımın sularına bakan karşıdaki kente ise, salgın hastalıkla ka-

panmış evlerin uğursuz sessizliği çökmüştü. Balo salonları kapanmıştı, kolalanmış dantellerinin altında etlerini sunan melez kadınlarıyla gemici meyhaneleri kapanmıştı, Satıcılar Caddesindeki, Hayrat Caddesindeki, Loncalar Caddesindeki evler kapanmıştı. Loncalar Caddesinde eskiden gösteriler sergilenirdi sık sık: gerçi çok büyük bir yenilik sayılmazdı ama, mekanik kedi orkestralarını, armonika konserlerini dinlemek mümkündü, hora tepen hindiler, ünlü Malta ikizleri, yalnızca moda olan şarkıları ıslıkla söylemekle kalmayıp, herkesin kaderinin yazılı olduğu iskambil kâğıtlarını gagalarıyla uzatan yetiştirilmiş karatavuklar da vardı. Şimdiyse her yer kapanmıştı. Ve sanki Tanrı bu dedikoducu, kibirli ve tasasız kentin sayısız günahını cezalandırırmış gibi ,en az bekledikleri anda başlarına bazılarına göre çevre bataklıklardaki pisliklerden kaynaklanan bu lanetli hastalığı yollayıvermişti. O kadere boyun eğen *Dies Irae* (1) bir kere daha çınlatmıştı ortalığı ve insanlar da bunu, ölüm arabasının kaçınılmaz, alışılmış geçişi gibi kabul etmişlerdi. Ama asıl felaket başkaydı; Francisquillo da üç gün boyunca zangır zangır titredikten sonra kan kusarak ruhunu teslim edivermişti. Yüzü, eczacı kükürdü gibi sapsarıydı, onu dört tahtanın arasına koyup, bir mezarlığa götürdüler. Burada bütün tabutlar karmakarışık, haç şeklinde, kimi ters, kimi yüz, bir tahta deposundaki keresteler gibi düzensiz birbirinin üstüne atılmıştı, çünkü dört bir yandan akın eden tabutlara başka yer bulunamamıştı... Ve işte Efendi uşaksız kalıvermişti, tabii eğer uşaksız bir

(1) Dies irae: Katoliklerin ölüm duası.

efendi, gerçek bir efendi sayılabilirse; uşağı ve Meksika gitarı olmayınca; atalarının servet aramaya Amerika'ya göçetmek için buğday gibi biçilip kovuldukları bu ülkelere, zengin, akılalmayacak kadar zengin ve cömert bir prens olarak yapmayı planladığı o göz kamaştırıcı, parlak girişten vazgeçmesi gerekecekti.

Ama, her sabah Jaruco'ya doğru katır kervanlarının yola çıktığı handa, atları kaşağılamakta ve tımar etmekte çok usta, azadedilmiş bir zenci dikkatini çekti. Bu zenci, hayvanlarına bakmadığı boş zamanlarında, eline kötü bir gitar alarak tellerini tıngırdatıyordu. İlham geldiği zamanlarda ise, zampara papazlardan ve orospulardan sözeden adi şarkılar söylüyor, bu arada ya kasnak çalıyor, ya da nakaratların ritmini sağlamak için bir çift ıskarmoz kullanıyordu. Iskarmozlar birbirine çarpınca, Meksikalı kuyumcuların atölyelerinde, çekicin madene vurması gibi bir ses çıkartıyordu. Yolculuğun bir an önce yeniden başlaması için duyduğu sabırsızlığı yenmeye çalışan gezgin de, her öğleden sonra katırların toplandığı avluya oturarak onu dinliyordu. Ve bir gün, zengin beylerin yanlarında zenci uşaklar bulundurmasının pek gözde olduğu böyle bir dönemde, bu seyisin kendi işine yarayabileceğini düşündü. (Söylendiğine göre, Fransa, İtalya, Bohemya hatta, herkesin bildiği gibi, kraliçelerin kocalarının kulağına zehir akıtmasının adet olduğu Danimarka'da bile bu zencilere rastlamak mümkündü.) Tabii önce bu adama doğru dürüst davranmasını öğretmesi gerekecekti. Hancıya bu oğlanın namuslu, hristiyan ve iyi huylu olup olmadığını sorduğunda, çevrede on-

dan iyi birinin bulunamayacağını öğrendi. Üstelik okumasını da biliyordu, basit mektuplar yazabiliyor, bir parçanın notasını bile çıkarabiliyordu. Adı Filomeno olan seyisle konuşmaya başladı Efendi; onun, Salvador adında çok ünlü bir zencinin torununun çocuğu olduğunu öğrendi. Bu Salvador, bir yüzyıl önce öyle büyük bir kahramanlık göstermişti ki, Sylvestre de Balboa adlı bir şair, onun hakkında, *Sabır Aynası* başlığını taşıyan uzun ve kafiyeli bir şiir yazmıştı... Bu olayı anlatan Filomeno, «Bir gün, diye başladı, Manzanillo açıklarında, büyük ağaçtan bir duvarın, okyanustan gelebilecek kötü sürprizlerden kıyıyı koruduğu bir yerde, Gilberto Girôn kumandasında iki direkli bir gemi demir atmış. Bu Bu Gilberto Girôn denilen adam, ne Meryem Ana'yı, ne de azizleri iplemeyen Fransız protestanlarından kafirin biriymiş. Bu adamın emrinde de bir avuç protestan maceracı varmış. Bu haydutlar, her türlü pisliğe karışmış, kıyı halkını haraca kesen, kaçakçılık ve yağma yapmaya her an hazır bir çapulcu sürüsüymüş. Bunlar, Karaip adalarında ve Florida'da bir sürü pis iş yapmış, sonra da buraya gelmişlermiş. Acımasız Girôn, kıyıdan biraz içerde, Yara çiftliklerinde Peder Juan de Las Cabezas Altamirano'nun kaldığını öğrenmiş. Bu aziz peder, eskiden Fernandino diye anılan adanın piskoposuymuş. Bu adanın isminin Fernandino olmasının nedenine gelince, Büyük Amiral Don Cristobal adayı ilk defa gördüğünde, İspanya'da Fernando diye bir kral hüküm sürüyormuş. O devrin insanlarının söylediğine göre, bu Kral Fernando Kraliçe kadar binermiş, çünkü, belki de kraliçeye binmek, kralın görevle-

rinden biriymiş, zaten bu karışıklığın içinde kimin kime bindiği de pek belli değildir: erkek mi dişiye biner, yoksa dişi mi erkeğe, bu iş... (1) -Hikayeni doğru dürüst anlat oğlum, diye onun sözünü kesti yolcu, sağa sola sapma, çünkü bir gerçeği açığa çıkartmak için bir yığın kanıt ve karşı kanıt gerekir. -Memnuniyetle, dedi oğlan. Ellerini ve kollarını kuklalar gibi kaldırarak, başparmağıyla işaret parmağını küçük kollar gibi oynatarak öyküsüne devam etti. Bir kuklacının kuklalarını çekip oynatmakta gösterdiği canlılıkla anlatıyordu. (Yolcu kendi kendine, «Mexico pazarlarındaki panayırcılar da Montezuma ile Hernán Cortés'in serüvenini tıpkı böyle anlatırlar» diye düşündü.) Yani kafir korsan, Fernandino adasının iyi yürekli papazının geceyi Yara'da geçirdiğini öğrenmiş. Onu kaçırıp iyi bir fidye istemek niyetiyle, yakın adamlarını yanına alarak adamcağızı aramaya koyulmuş. Sabaha karşı kente varmış, bakmış herkes uyuyor, hiç acımadan iyi papazı kaptığı gibi kaçırmış. Sonra kentin sakinlerinden fidye olarak ikiyüz düka gümüşü, yüz kilo et, bin domuz yavrusu derisi istemiş. Tabii bu korsanların nasıl günahkar ve vahşi olduğunu düşünürseniz, daha değersiz başka bir yığın şey de istediklerini tahmin edersiniz. Bu fidye orada-

(1) Burada İspanyolca «montar» (binmek, tahta çıkmak, v.b.) fiili çevresinde ve konuşan genç zencinin bilgisizliğinden kaynaklanan bir söz oyunu var. Kastılya Kraliçesi İsabel ile Aragon Kralı Fernando 1469'da evlenerek İspanya birliğini sağlamışlar, birlikte hüküm sürmüşlerdi. İktidarlarını simgeleyen «Tanto *monta*, *monta* tanto İsabel como Fernando» sözü, taht üzerinde eşit haklara sahip olduklarını göstermekteydi.

ki yoksul insanlar için korkunç bir miktarmış, ama zavallılar fidyeyi toplayıp vermişler ve piskopos da yeniden dindarların arasına dönmüş. İnsanlar onu büyük bir neşeyle törenler düzenleyerek karşılamışlar. «Bu konuyu ilerde uzun uzun uzun anlatacağız» diye ekleyen delikanlı, sesini yükseltip kaşlarını çatarak, öykünün daha dramatik olduğu anlaşılan ikinci bölümüne geçti. Olup bitenleri öğrenince çok kızan, Gregorio Ramos adında, «Şövalye Roland kadar cesur ve hristiyan,» uyanık bir kaptan, bu işte son sözü Fransıza bırakmamaya ve onun bu olaydan böylece kolay paçayı sıyırmasına izin vermemeye yemin etmiş. Gözünü budaktan esirgemeyen kararlı ve cesur birkaç kişiyi toplayıp başlarına geçerek, korsan Giròmla cengetmeye Manzanillo' ya doğru yola çıkmış. Bu topluluğun içinde herkesin silahı da farklıymış, kiminin elinde iyi su verilmiş kılıçlar, kiminin elinde baltalar, sırıklar varmış; çoğu da eline ne geçerse kapıp katılmış kalabalığa; birisi sivriltilmiş demirden bir fide kazığı taşırken, yanındaki ancak paslanmış bir mızrak bulabilmiş; başka biri elinde bir çoban sırığı ya da çiftçi kazığı sallıyor, kalkan yerine bir deniz ayısı derisine sarınıyormuş. Topluluğun arasında kabilelerinin geleneklerine göre kurnazlıkla savaşmaya kararlı cüce yerliler bile varmış. Ama amaa, kahramanca bir coşkuyla öne atılan bu orduda bir adam varmış; öyle bir adam ki, tek, eşi benzeri bulunmaz, Tanrının sevgili bir kuluymuş (işte tam bu sırada delikanlı birbirine geçmiş püsküllerle dolu hasır şapkasını çıkardı)) öyle bir adammış ki bu, şair Sylvestre de Balboa onu şu dizelerle anlatmış:

Bizimkilerin arasında
gidiyordu coşkuyla
övgüye değer bir zenci,
cesaretle doluydu yüreği
Yara plantasyonlarında çalışanlardandı,
bilge ihtiyar Golomon oğlu
Salvador'du adı,
Görünce Giròn'un ateş gibi dövüştüğünü,
Kaptı mızrağıyla satırını,
Kızgın bir aslan gibi üstüne çöktü.

Kavga uzun ve zorlu olmuş. Protestan kafirin üzerinde Normandiya işi bir zırhlı gömlek varmış, iyi korunuyormuş yani, saldırılarıyla iyice sıkıştırmış zenciyi çırılçıplak kalmış zavallı. Ama yine de düşmanının saldırılarını savuşturmuş, yormuş, sarsmış onu; sığır yakalayıp damgalarken öğrendiği bütün kurnazlıklardan yararlanmış ve sonunda cesur Salvader.

geriye bir sıçradı, dosdoğru nişanladı,
sapladı düşmanının kalbine mızrağı,
Ey Salvador, Şanlı Zenci!
Ünün uçsun ve sönmesin hiç;
böyle değerli bir askeri övmek için,
dilim ve kalemim asla yorulmasın!

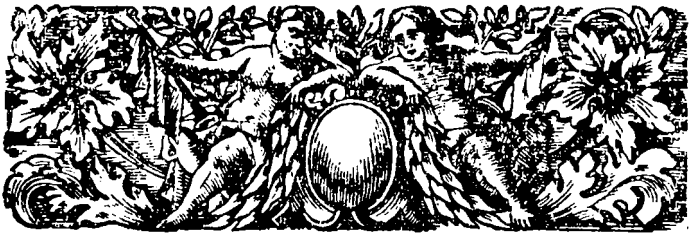
Giròn, sapına kadar boğazına saplanan bir bıçakla ölmüş. Korsanın başı derhal kesilerek bir mızrağın ucuna takılmış, böylece yol boyunca kafileyi gören herkes haydudun sefil sonunu öğrenmiş. Kahramanlar ellerinde bu ganimetle ünlü Bayamo kentine varmışlar, Kentin sakinleri Salvador'un kölelikten kurtulmayı hakkettiğini,

azadedilmesi gerektiğini haykırmışlar. Yetkililer ona bu hakkı bağışlamışlar. Aziz piskoposun da dönmesiyle bütün kent bir bayram havasına girmiş. Yaşlılar öyle memnun, kadınlar öyle mutlu, çocuklar öyle neşeliymiş ki; bu şenliklere çağrılmadıkları için üzülen satirler, kır tanrıları, orman tanrıları, su tanrıçaları, yarı-at yarı-insan tanrılar ve yerli etekliği giymiş ağaç perileri, hint armudu ağaçlarının ve şeker kamışlarının ardına gizlenmiş, onları seyrediyorlarmış .

Filomeno bu kalabalığı sayarken, kılıkları, boynuzları ve süsleri hareketler yaparak tek tek tarif ediyordu. Yolcu, Küba'nın hint armudu ağacı ormanlarında satirlerin ve yarı-at yarı-insan tanrıların gezinmesiyle ilgili sahnelerin, şair Balboa'nın çılgınca hayalinin bir ürünü olduğunu düşündü; ama, bir yandan da, Regla'lı genç bir zencinin antik çağlara ait bu kadar çok ismi ardarda sıralamasına şaşmaktan da kendini alamadı. Halbuki atasının böylesine onurlandırılmasıyla gururlanan seyis, bu adalarda da, klasik mitolojilerden fırlamış, ormanlarda, mağaralarda, su kaynaklarında yaşayan daha koyu renkte insanlara benzer doğaüstü yaratılkarın barınmasını hiç de şaşırtıcı bulmuyordu. Bu yaratıklar, daha önce de ünlü Salvador'un atalarının yaşadığı uzak, belirsiz krallıklarda da bulunmuşlardı. Salvador'da kendine göre bir çeşit Akhilleus'du. Çünkü, Truva olmasa bile, eğer olaylar izin verirse, Bayamo ya da Coyocán'da da birer Akhilleus olunabilirdi. Bu arada Filomeno'da şenlik sırasında çalınan şeytani müzikleri canlandırabilmek için çırpınıyor, taklit etmeye çalışıyor, kah alçak, kah yüksek sesle şarkılar söylüyor, ellerini

çırpıyor, sandıkların, yem teknelerinin, tahta kovaların, küplerin üzerine vuruyor, avlunun ağaçtan sütunlarına sopalar indiriyor, bağırıp çağırıyor ve ökçeleriyle yere vurarak ritmi sağlamaya çalışıyordu. Bu unutulmaz şenlik iki gün iki gece sürmüştü. Şair Balboa, şenlikte kullanılan müzik aletlerini de şöyle sıralıyordu: flütler, ağız tamburaları ve «kemençelerden tam yüz tane.» (Bizim gezgin, «herhalde şair bu satırı kafiyeyi sağlamak için yazmış» diye düşündü. «Bugüne kadar yüz kemençe için bir senfoni yazıldığını hiç kimse duymamıştır, hatta İspanya Kralı Felipe'nin sarayında bile. Halbuki bu kral müziğe öyle tutkunmuş ki, yanında bir org taşımadan hiçbir yolculuğa çıkmazmış, nerede konaklarlarsa, kör orgçu Antonio de Cabezon org çalarmış.») Şenlikte kullanılan müzik aletleri bu kadar da değildi, daha neler vardı neler: kavallar, darbukalar, defler, kasnaklar, dümbelekler, davullar, hatta yerlilerin su kabağıyla yaptıkları hayvan çıngırakları bile vardı, çünkü bu evrensel konsere Kastilya'lı ve Kanarya Adalarından gelen müzisyenlerin yanı sıra, melezler, cüce yerliler, kızılderililer ve siyahlar da katılmıştı. Yolcu kendi kendine «Beyazlar ve renkliler bu neşeli kargaşada birbirine karışmış ha?» dedi: Herhalde bugüne kadar böyle bir çılgınlık hiç görülmemiştir. Çünkü, romansların o eski ve soylu melodileri, büyük ustaların dahice varyasyonları; ellerine tam-tam ve çıngırak geçirmiş zencilerin çıkardığı o vahşi gürültüyle biraz zor bağdaşır!.. Kimbilir ne cehennem gibi bir kargaşaydı! Galiba bu Balboa yalancının teki!» Ama bir yandan da, Golomon'un torununun torununun, Francisquillo'nun elbise-

sini giymeye herkesden çok daha layık olduğunu düşünüyordu. Ve bir gün, Meksikalı yabancı, Filomeno'ya hizmetine girmesini önerdikten sonra, ona son derece yakışan kırmızı bir elbise giydirdi. Sonra da kafasına delikanlıyı olduğundan da kara gösteren beyaz bir peruk geçirdi. Uşak açık renkte çorapları giymekte de fazla zorluk çekmedi. Sıra tokalı pabuçlara gelince, çocuğun kocaman ayak parmakları önce itiraz eder gibi oldular, ama zamanla alışacaklardı tabii... Nihayet anlaştılar, Efendi hana olan borcunu ödedikten sonra başına Meksika şapkasını geçirdi, ve bir eylül sabahı, Regla iskelesine doğru yola koyuldu. Zenci de peşinden geliyor ve Efendi'nin başının üstünde, içine gümüşten iplikler geçirilmiş mavi kumaştan bir şemsiye tutuyordu. Tabii ki, bardakları ve fincanlarıyla gümüşten kahvaltı takımı, yine gümüşten ördek, lavman şırıngası, yazı takımı, traş takımı, Kutsal Meryem'in ve denizcilerle gezginlerin koruyucusu Aziz Christobal'ın kutsal mahfazaları da, bulundukları sandukalarda onların ardından geliyorlardı. Sandıklara içinde Filomeno'nun gitarı ve kasnağı bulunan bir sandık daha eklenmişti: bütün bu yükler, kölelerin sırtında taşınıyordu, uşak da parlatılmış üç köşeli şapkasıyla güneşten korunmaya çalışarak yüzünü buruşturuyor ve kabilesinin diliyle sövüp sayarak adımlarını sıklaştırıyordu.

III

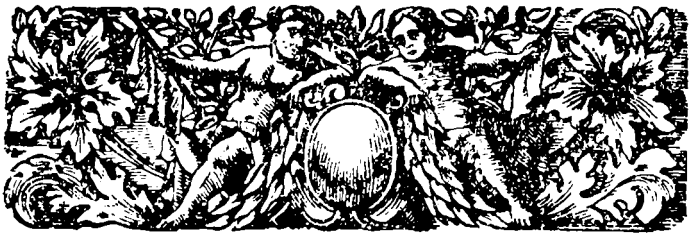
Efendinin büyükbabasıyla büyükannesi Colmenar de Oreja ve Villamanrique del Tajo arasında kaybolmuş bir yerde doğmuş İspanyollardı. Bu nedenle, torunlarına, geride bıraktıkları memleketlerini eşsiz bir belde olarak anlatmışlardı. Efendi de Madrid'e büyük bir hevesle gelmişti tabii, ama düş kırıklığına uğradı. Mexico' nun saraylarında lüks içinde yaşamıştı o, bu kent ona sıkıcı, renksiz ve yoksul geliyordu. Geniş ve süslü caddeleri, mavi mozaikle süslenmiş kemerleri, melek kanatlarıyla desteklenen balkonları, meyvelerin fışkırdığı taşa oyulmuş bereket boynuzları, tabelalarda kuyumcuların ustalığını ortaya koyan üzüm salkımı ve asma dallarından süslere geçmiş cicili bicili harfleriyle öbür başkent insanın aklına gelince, burada herşey dar, pis, cılız gözüküyordu. Burada hanlar feciydi, odalara ekşi bir yağ kokusu sızıyor, komedyenlerin avluda çıkardığı gürültüden şöyle bir rahatça dinlenilemiyordu bile. Bu oyuncular avaz avaz bağırarak, bir Roma İmparatoru rolünde çarşaf-

tan ya da perdeden yapılmış togalarını bir omuzdan bir omuza fırlatıp büyük yaygara koparıyorlardı. Aralarında soytarı kılığına giren de vardı, Biskaylı giysileriyle dolaşan da. Perde arasında çaldıkları müzik yeni bir hava olduğu için zenciyi çok eğlendiriyordu, ama yanlış notalar da Efendi'yi çileden çıkarıyordu. Yemeklere gelince, sözü bile edilmezdi: burada verilen etlere ve morina balıklarına bakınca, Efendi acı acı Veracruz balıklarının lezzetini ve çukulata kokusunda, binbir çeşit baharatla kaynayan salçaya bulanmış hindilerin nefasetini hatırlıyordu. Her gün önlerine konan lahana, tatsız tutsuz fasulye ve nohut karşısında, zenci de, kendi ülkesindeki yumuşak büyük avokadoları, baharatlı bir salçayla pişirilen malanga elmalarını, bu memleketteki sığır filetosundan çok daha besleyici olan kırmızı etli çağanozları öve öve göklere çıkarıyordu. Gündüzleri, en iyi şarapların bulunduğu meyhanelere gidiyorlardı, bu arada özellikle kitapçıları dolaşıyorlardı. Efendi zengin ciltli eski yapıtlar ve bir kitaplığın en önemli süsü olan o teolojik araştırma kitaplarından alıyordu; ama bir türlü sıkıntıdan kurtulamıyorlardı. Bir gece bir geneleve gittiler, şişko, kısa ve yassı burunlu, şaşı bir kadın karşıladı onları; yüzü çiçekten delik deşik olmuştu, üstelik guatrlıydı, yerden bir buçuk karış yukarda sallanan geniş kalçaları dev bir cüceyi hatırlatıyordu. Bir körler orkestrası, bir Toledo dansı çalmaya başladı ve sırasıyla, çoban kızı kılığında Philis, Chloris ve Lucinda girdiler içeri. Arkadan gelen İsidra ile Katalanyalı ise yağlı ve soğanlı bir parça ekmeği alelacele yutup, boğazlarından geçsin diye de bir matara Valde-

penas şarabını birbirlerine geçiriyorlardı. O gece iyice kafaları çektiler, Efendi Taxco eyaletindeki madencilik serüvenlerini anlattı. Filomeno memleketinin danslarını yaptı, bir yandan da nakaratında gözleri kor parçalarına dişleri iğnelere benzeyen bir yılandan sözeden bir şarkı söyledi. Yabancılar diledikleri gibi, patlayıncaya kadar eğlensinler diye kapıyı da kapattılar. Efendi ile uşağı, sabahleyin orospularla neşe içinde kahvaltı ettikten sonra hanlarına döndüklerinde vakit öğleni bulmuştu. Filomeno, beyaz kadın etiyle yaptığı bu ilk ziyafetten duyduğu zevkle hala yalanıp duruyordu ama; kocaman kenarlı, gümüş işlemeli şapkasıyla çevrede artık iyice tanınan ve peşinde daima bir dilenci sürüsüyle dolaşan Efendi, dışarı burnunun ucunu bile çıkarmıyordu. Aslında beş para etmeyen bu kente sürekli lanet okuyup durmaktaydı; Meksika başkentiyle karşılaştırıldığında burası rezalet ti, onun düzeyinde bir beyefendi bu lanet şehirde evinin kapısını kendine açacak bir tek doğru dürüst hanım bulamadığından orospularla yetinmek zorunda kalıyordu! Burdaki panayırlarda Coyoacán'dakilerin canlılığı ve ışıltısı yoktu Dükkanlar yoksuldu, vitrinlerinde çok az çeşit vardı, içlerinden bazılarının sattığı mobilyalarsa, çekiçle işlenmiş deri ve iyi cins ağaç kullanılmasına karşın, modası geçmiş değilse bile çok ağır ve iç kapayıcıydı. Atçılık gösterileri kötüydü, çünkü atçılarda heves diye bir şey kalmamıştı; cirit oyunları sırasında atlar hep birden rahvan yürüyüşe geçemiyordu, biniciler tribünlere doğru dört nala gidip, bir çarpışma kaçınılmaz hale gelince atlarını durdurmasını beceremiyorlardı. Sokak-

larda oynanan dinsel piyeslere gelince, boynuzlu şeytanları, dilsiz Pilatus'ları ve hareleri fareler tarafından kemirilmiş azizleriyle çoktan devrini tamamlamış, yavanlaşmıştı. Günler geçmekteydi ve Efendi, o müthiş servetine rağmen fena halde sıkılmaya başlamıştı. O kadar ki, günlerden bir gün Madrid'deki yolculuğunu kısa kesip, Noel'de başlayacak karnaval eğlenceleriyle Avrupa'nın dört bir köşesinden insanların koşarak üşüştükleri İtalya'ya gitmeye karar verdi. Ama Filomeno bu karardan hiç hoşlanmamıştı, çünkü, her gece dev cüce kadının evinde aynalarla, çevrili büyük bir yatakta birlikte binbir çılgınlık yaptığı Philis ve Lucinda onu büyülemişlerdi adeta. Ama Efendi ona Papanın kentinde tanışacakları kadınların yanında bu memleketteki kadınların solda sıfır kalacaklarını söyledi, ikna olan zenci sandığı nı hazırladı ve satın aldığı araba sürücüsü ceketini sırtına geçirdi. Denize doğru inmeye başladılar, geceleri gittikçe beyazlaşan bembeyaz hanlarda kalıyorlardı. Tarancòn'dan Minglanilla'ya doğru giderlerken Meksikalı uşağını biraz oyalamak için ona, vaktiyle bu yörelerde dolaşmış olan deli bir beyden sözetti: bu adam günün birinde değirmenleri («İşte şu karşıda gördüğün gibi bir tanesini») dev zannetmişti. Filomeno bu değirmenlerin deve benzer hiçbir yanları olmadığını, gerçek dev arıyorlarsa Afrika'ya gitmeleri gerektiğini, çünkü orada yıldırımlar ve depremlerle canlarının istediği gibi oynayabilecek kadar büyük ve güçlü devlerin dolaştığını söyledi... Cuenca kentine geldiklerinde, Efendi kıyının bir tarafını dolaşan caddesiyle bu şehrin, bir kiliseyle süslenmiş benzeri bir yolu olan Guanajuato'

nun yanında solda sıfır kaldığını düşündü. Ama Valencia hoşlarına gitti, çünkü bu kentte, mısır kreması ve baharatlı salçayla ünlü kendi memleketlerinin «öbür güne bırakabileceğin işi yarın yapma» sözünü hatırlatan eğlenceli, gününü gün eden, tasasız bir hayat anlayışı vardı. Ve böylece, hep denizi gören bir yoldan ilerleyerek Barselona'ya vardılar: kulakları, sayısız kaval ve def sesiyle, çıngırak gürültüleriyle, hızla kentten çıkan posta arabalarının «yer açın! yer açın!» diye bağırışlarıyla bayram etti. Plajda, tentelerini indirmiş, havada uçuşan, denizi öpen, süpüren binlerce sancakla donanmış kadırgaları gördüler. Deniz neşe içinde, toprak keyifli, hava pırıl pırıldı, sanki herşey, herkesi mutlu etmek için elbirliği etmişti. Yarın İtalya'ya doğru açılacak olan geminin köprüsünden rıhtımı seyreden Efendi, «Karıncayı andırıyorlar, diyordu, adamları bıraksan göğü delecek kadar yüksek binalar yapacaklar.» Yanında duran Filomeno alçak sesle dua ediyor, kendilerini Roma'ya sağ salim ulaştıracak bir yolculuk vermesi için balıkçı ve gemicilerin piri olan zenci bir Meryem Ana'ya yalvarıyordu. Filomeno, Roma'nın da bütün önemli kentler gibi, Okyanus kıyısında kurulmuş olduğunu düşünüyordu, kuşkusuz çevresi de siklonlara karşı korunmak için sığ bir kayalıkla çevriliydi; herhalde Havana'da Aziz Francisço ve Aziz Ruh Kiliselerinin başına geldiği gibi, Sen Piyer Kilisesinin çanlarını da her on yılda bir siklonlar alıp götürüyor olmalıydı.

IV

Bu yıl kışın yumuşak geçmesine rağmen, bulutlu bir gökyüzü renginde; kanalın bir yamacından öbürüne gidip gelirken genişleyen, birbirine geçen, köpüksüz, yavaş, gevşek, geniş dalgalara siyah mürekkep gibi yansıyan bulutların altında; sarayları ve kiliseleri gölgeleyen solmuş buğulu renklerin içinde; iskele ve kıyılardaki su yosunlarıyla, meydanlarda yağmurun yansımalarıyla, sessiz, kısa dalgalarla yalanan duvarlardaki sızıntıyla kendini belli eden nemli bir havada; yavaş yavaş kaybolan seslerin, toprak renkli ışıkların, kanallara atılan demirlerde parlayan pasın içinde; kabartma taklidi resimlerin, renk renk yansımaların, şafak ışıklarının soluk aşı boyalarının, pastel renkli sislerin ortasında Karnaval, büyük 6 Ocak yortusu Karnavalı perdelerini açmıştı. Karnaval, turuncu, mandalina sarısı, kanarya sarısı, kurbağa yeşili, nar çiçeği kırmızısı, saka kırmızısı, çin kırmızısı renginde'deydi. Çivit mavisi ve safran sarısı kareli bir

kostüm giymişti; akide şekeri ve berber tabelalarıyla saçak saçak renklenmiş, kokartlar, iki köşeli şapkalar, sorguçlar takmıştı; gülünç giysiler, Türk işi kılıklarla, bir kordela ve saten denizinde erimiş, ipeklilerin arasında salınıyordu. Ziller, kaynana zırıltıları, darbukalar, defler, borazanlar öyle bir patırtı koparmıştı ki, kentin bütün güvercinleri hep birden havalandılar, birkaç saniye için gökyüzünü karartarak, uzak kıyılara doğru kaçtılar. Birdenbire, mürettebatları maske takmış olan savaş gemilerinin, firkateynlerin, kadırgaların, nakliye kayıklarının, balıkçı teknelerinin fenerleri ışıl ışıl yanarak bayrakların ve sancakların senfonisine katıldı. O sırada, bu bayram günü için ambarından çıkarılan, acınacak bir durumda büyüklü küçüklü iri odunlar ve fıçı tahtalarıyla yamanmış, ama yine de güzel ve gururlu, Cumhuriyet Hazretlerinin başı insan, gövdesi boğa son efsanevi yaratığı, yüzen bir çardak gibi ortaya çıktı; gökyüzünün dört bir köşesine mermi demetleri, füzeler, göktaşları, havai fişekler fırlatmaya başladı... İşte o zaman, herkes tanınmaz bir hale dönüştü. Hepsi birbirinin aynı, üstübeçle boyanmış maskeler, hali vakti yerinde insanların yüzlerini paltoların yakasıyla şapkaların cilası arasında dondurmuştu, minicik ayaklı güzellerin yalnızca dudaklarıyla dişleri parlıyordu. Halka, tayfalara, manavlara, börekçilere, balıkçılara, sandalcılara ve kürekçilere gelince, hepsinin suratı değişmişti; buruşuk ya da parlak ciltler, kazıklananın öfkesi, kazıklayanın sabırsızlığı ya da zamparanın baygın bakışları; sarhoş burunları, palabıyıklar, pinpon ihtiyar sakalları, boynuzlu, koca boynuzları resmedilmiş maskele-

rin altında kalmıştı. Namuslu kadınlar seslerini değiştirerek, aylardır söyleyemedikleri bütün pis ve adi küfürleri sıralayıp rahatlıyor, Antik tanrıça kılığına bürünmüş ya da Basklı kadınların eteklerini giymiş oğlanlar, ince sesleriyle çevrelerindekilere bazen hedefi bulan önerilerde bulunuyorlardı. Herkes kendi sesine benzemeyen bir sesle çene çalıyor, şarkı söylüyor, bağırıp çağırıyor, sövüp sayıyor, birbirine sulanıyor, yılışıyor, kulağına birşeyler fısıldıyordu. İnsanlar telaşla kukla perdesine, komedyenlerin oyununa, müneccimin ağız kalabalığına, karın ağrısını geçiren ya da ihtiyarları gençleştiren macun ve iksir satıcılarına doğru seğirtiyordu. Artık kırk gün boyunca bütün dükkanlar geceyarısına kadar açık kalacaktı, bazıları da hiç kapanmayacaktı; maymunlar durmadan dansedecek, evcilleştirilmiş Malezya papağanları bir sicimin üstünde alanı boydan boya geçecek; kahinler, kart çektirenler, falcılar, dilenciler ve orospular da mesleklerini icra edeceklerdi. Bu gibi durumlarda yüzleri açık tek kadın orospulardı; çünkü herkes, yaş, biçim, huy ve kişiliği gizleyen aldatıcı görüntüler arasında, eğer pazarlıkta uyuşabilirse, yandaki hana kimi götürdüğünü bilmek istiyordu. Işıkların altında, küçük ve büyük kanallarda sanki şehrin suları yanıyordu ve şimdi, suların içine gömülmüş fenerler titriyor gibiydi.

Montezuma kılığındaki Efendi, kalabalığın itiş kakışından ve renk karmaşasının yarattığı baş dönmesinden kurtulmak için Victoria Arduino'nun *Bottega del caffe*'sine girdi. Peşinden gelen zenci kılık değiştirmeyi gerekli bulmamıştı, takana bir heykel görüntüsü veren bunca beyaz

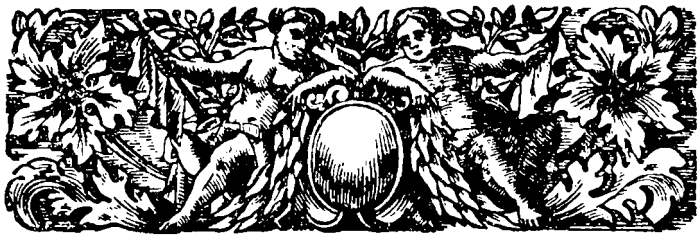
kurdun arasında doğanın kendisine verdiği yüzün bir maskeyi aratmadığını görmüştü çünkü. En iyi kumaşlardan dikilmiş dinsel elbisesi ve gerçek olmasına karşın peruğu andıran saçlarının arasından fırlayan kanca burnuyla kızıl saçlı Papaz, dipdeki bir masaya yerleşmişti bile. «Bu maskeyle dünyaya geldiğim için, başka birini satın almaya gerek duymadım», dedi gülerek. Sonra, aztek imparatorunun incik boncuğunu eliyle yoklayarak, «İnka mı?» diye sordu. «Meksikalı», diye karşılık verdi Efendi; sonra da uzun öyküyü kısaca anlatmaya girişti. Ama zaten kafayı az çok bulmuş olan Papaz, Efendi'nin bir dev örümcekler kralından sözettiğini sandı, -gerçekten de, Efendi'nin deniz kabuğu biçimindeki süslerle kaplı parlak, yeşil zırh göğüslüğü örümceği hatırlatıyordu-Papazın anladığı kadarıyla bu örümcekler, kralı düşünürseniz pek fazla da uzak olmayan bir geçmişte, volkanların, tapınakların, göllerin ve piramitlerin arasında yaşamıştı, kocaman bir imparatorluğun sahibiydi ama, bir avuç İspanyol, topraklarını adamın elinden koparıvermişlerdi, işgalcilerin şefine aşık olan bir yerli kız da onlara yardım etmişti. «Bir opera için ne güzel bir konu...» diye düşündü Papaz. Birdenbire gözünün önüne sahnede sergilenebilecek çeşitli göz aldatıcı oyunlar, tuzaklar geldi; duman fışkırtan dağlar, canavarlar, depremler, yıkılan binalar çok etkileyici olurdu doğrusu; buradaki makina ustaları da her türlü doğa mucizesini sahnede yaratabilecek kadar iyiydiler, hatta geçenlerde büyük bir büyücülük gösterisinde dev bir fili bile uçurabilmişlerdi. Bu arada Efendi, meksikalı büyücülerin sihirlerinden, kurban edi-

len insanlardan ve hüzünlü gecelerde koro halinde söylenen şarkılardan sözediyordu. Tam o anda Papazın arkadaşı geveze Saksonyalı içeri girdi; peşinden gelen Gasparini'nin öğrencisi ve müridi genç Napolili de tere batmış kurt maskesini atarak, kurnaz ve ince suratını açığa çıkardı. Ne zaman Filomeno'nun koyu yüzüne baksa gülmesi geliyordu. «Merhaba Jugurtha...» dedi. Ama Saksonyalının keyfi hiç de yerinde değildi, öfkeden ve biraz fazla kaçırdığı şaraplardan yüzünü kan basmıştı; nasıl sinirlenmesindi, zillerle kaplı bir maske çoraplarına işemişti; o da arkasından bir tokat indireyim derken şamarı yanlışlıkla bir oğlanın kalçasına yapıştırmış, oğlan da bunu bir davet sanarak öbür yanağını çevirmişti... «Sıkma canını», dedi kızıl saçlı Papaz. «*Agrippina* (1) nın dün her zamankinden daha büyük bir başarı kazandığını duydum.» Kahvesinin içine bir kadeh rakı boşaltan Napolili, «Bir zafer, dedi, Grimani tiyatrosu ağzına kadar doluydu.» Perde kapandığı zaman kopan alkışlara ve yapılan tezahürata bakılırsa gerçekten de büyük bir başarı elde edilmişti, ama Saksonyalı bir türlü buradaki seyirciye alışamıyordu: «Burada kimse bir şeyi ciddiye almıyor da ondan.» Seyirciler, ince sesli hadımlıların şarkısıyla bir sopranonun solosu arasında gidip geliyor, portakal yiyor, burunlarına çektikleri enfiyeyi hapşırarak atıyor, içiyor, hatta bazen, oyunun tam ortasında iskambil oynamaya başlıyorlardı. Kimileri de yumuşacık yastıklarla biraz fazlaca süslü localarda merci-

(1) Agrippina: Haendel'in Venedik'teyken 1709'da yazdığı opera-Neron'un annesi Agrippina'yı konu alır.

meği fırına veriyorlardı. O kadar ki, geçen gece Neron tam patetik bir konuşma yaparken, localardan birinin pembe kadifeden parmaklığında çorabı bileğine kadar sıyrılmış bir kadın bacağı gözükmüş, pabucu da parterin ortasına düşüvermişti. Tabii izleyiciler çok eğlenmiş, sahnede olan biteni de o saat unutuvermişlerdi. Napolilinin kahkahalarına aldırmayan Georg Friedrich, müziği sanki bir ayindeymiş gibi büyük bir saygıyla dinleyen, bir arianın soylu çizgilerini, bir füğün yüce melodisini son derece yerinde bir yargıyla değerlendirebilen kendi ülkesinin insanlarını övmeye başlamıştı... Şakalaşarak, gevezelik ederek, onu bunu çekiştirerek, ressam Rosalba'nın arkadaşı olan bir fahişenin («Dün gece avladım onu» dedi Montezuma) zengin bir fransız memuru nasıl soyup soğana çevirdiğini anlatarak hoşça vakit geçirdiler; bu arada masadan şu insanın dudaklarını lekelemeyen, boğazından zevkle kolayca geçiveren, hafif kırmızı şarapla dolu, renkli sepetlere konmuş yığınla şişe geldi geçti. Kızıl saçlı: «Karnavalı kutlamak için büyük bir içki alemi düzenleyen Danimarka Kralı da bu şaraptan içiyor.» dedi. «Tabii ziyafete kılık değiştirerek katılmış, Olemborg Kontu ismini kullanmış.» Artık tam anlamıyla kafayı bulan Montezuma, «Danimarka'da kral filan olamaz,» dedi, «Danimarka'da kral filan yok, çünkü orada her şey çürümüş artık, kralları kulaklarına zehir akıtıp öldürüyorlar, prensler deliriyor, şatolarda hayaletler fink atıyor, Meksika'da çocukların Ölüler Gününde yaptığı gibi, insanlar kafataslarıyla oynayıp duruyor...» Artık gürültüden avaz avaz bağırmak zorunda kalıyorlardı, önlerinden geçip giden

beyaz, yeşil, siyah, sarı maskeler başlarını döndürmeye başlamıştı. Sonunda konuşamaz hale gelince, çevik Papaz, kırmızı suratlı Saksonyalı, gülen Napolili, şenlikten kurtulup, müzik yapabilecekleri ıssız bir köşe düşlemeye başladılar. Arka arkaya yola düzüldüler. En önde bir dalgakıran ya da bir gemi aslanı gibi giden sağlam zenciyi izleyerek, çalkantılı kalabalığı yarmaya koyuldular. Arada sırada durarak, Filomeno'nun boynundaki saten kurdeleya astığı bir şişe şartrözü elden ele geçiriyorlardı. Filomeno bu kurdeleyi bir balıkçı kadından söküp almıştı; ağzı bozuk kadın da zenciye öyle küfürler yağdırmıştı ki, dağarcığındaki en nazik kelimeler *coglione* ve orospu çocuğuydu.

V

Kapıcılık yapan rahibe, sakınarak başını uzattı, ama kızıl saçlıyı tanıyınca yüzü neşeyle aydınlandı: «A! Ne güzel sürpriz hocam!» Küçük kapının menteşeleri gıcırdadı ve beş erkek Ospedale della Pietà'dan içeri girdiler. Manastır karanlıklara gömülmüştü, koridorlarda zaman zaman, sanki düzensiz bir rüzgarla sürüklenip geliyormuş gibi karnavalın uzak gürültüleri çınlıyordu. «Ne güzel sürpriz!» diye tekrarladı rahibe, bir yandan da büyük müzik salonunun ışıklarını yakıyordu. Bu salon, mermerleri, silmeleri, çelenkleri, yığınla sandalyesi, yaldızlı kaplamaları, İncil'den esinlenilmiş resimleri, perdeleri ve halılarıyla sahnesiz bir tiyatroyu ya da mihrapsız bir kiliseyi andırıyordu; hem bir manastır havasına, hem de şık bir salonun görüntüsüne sahipti, hem lüks ve gösterişli, hem ölçülü ve gösterişsizdi. Dipten, gölgelerin arasında bir kubbenin seçildiği yerde, lambalar ve mumlar orgun yüksek borularını ışıl ışıl aydınlatıyorlar-

dı. Montezuma ile Filomeno, güzel kadınlarla iyi bir ziyafet çekmek dururken, neden böyle bir yere geldiklerini düşünüyorlardı ki; birdenbire sağdaki gölgelerin ve soldaki karanlıkların arasından iki, beş, on, yirmi siluet fırladı, Papaz Antonio'nun elbisesini, Hollanda kumaşından eteklerin, sabahlıkların, geceliklerin, dantel bonelerin ince beyazlığı çevirdi. Ve başkaları, ayakta uyuklayarak, gözlerini zorla aralayarak başkaları geldiler. Biraz sonra iyice uyanıp gürültü patırtıya başladılar, neşeyle bu gece yarısı misafirlerinin çevresinde dolanıyor, Montezuma'nın kolyelerini elleriyle tartıyor, ilgiyle zenciyi izleyerek, karnaval maskesi olup olmadığını anlamak için yanaklarını çimdikliyorlardı. Ve başkaları, güzel kokulu saçları, yakalarında çiçekleri ve işlemeli terlikleriyle başkaları geldiler. Kubbe altı bakışları şaşkınlıkla parlayan, genç, gülen yüzlerle -hele şükür sonunda maskesiz yüzler!- dolup taşıncaya kadar gelmeye devam ettiler. Kilerden getirilen portakal suyu, şarap, bal şerbeti, ahududu ve erik likörleri, İspanyol şaraplarıyla dolu testiler, kızların neşesini daha da arttırdı. Hepsinin «hocam» dediği kızıl saçlı papaz, kızları tanıtmaya başladı: *Pierina del violino... Cattarina del cornetto... Bettina della viola... Bianca Maria organista... Margherita del arpa doppia... Guiseppina del chitarrone... Claudia del flautino... Lucieta della tromba...* Ve yavaş yavaş, hepsi yetmiş kişi olduklarından ve hocaları Antonio da iyice içmiş olduğu için kızcağızların adlarını birbirine karıştırdığından, sondakilerin ilk isimleri de unutuldu, yalnızca kullandıkları çalgıyla tanıtıldılar. Sanki bu anasız-babasız genç kızların or-

kestradaki yerlerinden başka bir kişilikleri, özel hayatları yokmuşcasına, papaz eliyle göstererek: *Klavsen... Viola da brazzo... Clarino... Obua... Basso di gamba... Flauto... Organo di legno... Regale... Violino alla francese... Tromba marina... Trombon...* diye sayıyordu. Rahleleri yerleştirdiler, Saksonyalı gösterişli bir tavırla orgun klavyesinin önüne yerleşti, Napolili bir klavsenin seslerini denedi, Hoca bir podyumun üstüne çıktı, bir keman kaptı, yayını kaldırdı ve iki güçlü hareketle, dünyanın bugüne kadar duyduğu en olağanüstü konçerto grossoyu başlattı; ama ne yazık ki dünya unuttu bunu, halbuki görülmeye de, dinlenmeye de değerdi... Yetmiş kadınının tekrarlaya tekrarlaya ezberledikleri ateşli allegro başladıktan sonra, Antonio Vivaldi inanılmaz bir cesaretle senfoniye girdi ve o sırada Domenico Scarlatti -evet, gülen Napolili oydu- klavsende başdöndürücü gamlara daldı, Georg Friedrich Haendel, sürekli basın bütün kurallarını yerle bir eden göz kamaştırıcı varyasyonlara kaptırdı kendini. «Haydi, Allahın belası Saksonyalı!» diye bağırıyordu Antonio. -Görürsün şimdi gününü, serseri Papaz! diye cevap veriyordu beriki, akılalmaz düşgücünü sonuna kadar kullanarak. Antonio, Domenico'nun arpejler yağdıran ellerini bir an bile gözden kaybetmeksizin, öğrencilerinin çok iyi tanıdığı şeytansı ustalığıyla elindeki yayı yukarıdan aşağıya indiriyor, sanki havayı itiyormuş gibi büyüleyici, telleri inleten bir brio' yla, patlayan oktavların ve çift notaların arasında kendinden geçiyordu. Müzik tam en üst noktasına ulaşmıştı ki, Georg Friedrich birdenbire orgun büyük borularını bırakarak diptekilere

saldırdı; borazan, trompet ve bombard borularını öyle bir ateşle titretiyordu ki, dünyanın sonu gelmişti sanki. «Saksonyalı hepimizin anasını belliyor!» diye haykırdı Antonio, dayanılmaz bir fortissimo'ya girerek. -Ya ben; beni kimse duymuyor bile!» diye bağıran Domenico, akorlarına iki misli güçle saldırdı. Ama bu arada Filomeno mutfaklara koşmuş, büyüklü küçüklü bir yığın kazan getirerek, kaşıklar, kevgirler, oklavalar, taslar, kepçeler, süpürge sopaları, maşalarla bu bateriye öyle bir ritmle vurmaya başlamıştı ki; onu tam 32 ölçü boyunca tek başına çalsın diye bıraktılar. «Harika! Harika!» diye bağırıyordu Georg Friedrich. Klavsenin klavyesine dirseğiyle vurarak «Harika! Harika!» diye bağırıyordu Domenico. Ölçüleri saymaya başladılar: 28. 29. 30. 31. 32. «Şimdiii!» diye gürledi Antonio Vivaldi ve herkes, çılgınca bir güçle, kemanlardan, obualardan, trombonlardan, viyolalardan, kornetlerden ve avizeleri tanrısal bir depremle sallanırmış gibi titreyen kubbealtında yankılanabilecek her şeyden en akılalmaz, en olağanüstü sesleri çıkararak *Da capo*'ya (1) girdi.

Son akor. Antonio yayını bıraktı. Domenico klavyenin kapağını kapadı. Cebinden geniş alnı için çok hafif dantel bir mendil çıkaran Saksonyalı alnındaki teri sildi. Ospedale'nin kızları müthiş bir kahkaha patlattılar. Montezuma da çeşitli testi ve şişelerden her şeyi birbirine karıştırarak hazırladığı bir içkiyi bardaklara doldurup dağıtmaya başladı. Neşe son haddini bulmuştu ki, Filomeno yeri değiştirilen bir şamdanın aydınlattı-

(1) Da capo: tekrar.

ğı bir tabloyu farketti. Bu, yılan tarafından ayartılan Havva'nın resmiydi. Havva sıska ve sarıydı; henüz kötüye kullanılan cinselliğin bilinmediği o dönemlere göre, saçları bedenini gereksiz yere biraz fazlaca örtmüştü. Ama resme egemen olan Havva değil; bir ağaca üç kere dolanmış, kötülük dolu kocaman gözleriyle elmayı Havva'dan çok tabloya bakanlara sunuyormuş gibi gözüken yeşil çizgili büyük yılandı. Havva ise tereddütle bakıyordu yılana, acılar içinde doğurmasına yol açacak meyveyi alarak söz dinlememesinin bize nelere mal olduğu düşünülecek olursa, duraksaması da çok doğaldı tabii. Filomeno, sanki yılanın tablodan fırlamasından korkar gibi, yavaş yavaş resme yaklaştı, sonra boğuk bir ses çıkaran bir kerevete eliyle vurarak, odadakilere sanki garip, geleneksel bir törene katılıyormuş gibi bakarak şarkı söylemeye başladı:

Anacığım, anacığım,
gel, gel, gel.
Yılan beni kemiriyor
yen, yen, yen.

Gözlerine bak
Kor parçaları gibi.
Dişlerine bak
İğneler gibi.

Doğru değil bu küçük zencim,
gel, gel, gel.
Bu benim memleketimin bir oyunu
yen, yen, yen.

Ve Filomeno, kocaman bir mutfak bıçağıyla yılanı öldürmüş gibi yaparak bağırdı:

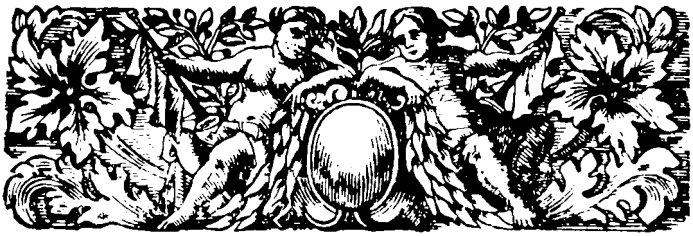
Yılan öldü,
Ka-la-ba-son,
Son-son.
Ka-la-ba-son,
Son-son.

Kilise şarkıcılığından edindiği alışkanlıkla, nakaratta:

-Kabala-sum-sum-sum, diye şarkıya katıldı Antonio Vivaldi. Dinsel latinceye göre hiç beklenmedik bir ses değişikliğiydi bu. *Kabala sum sum - sum,* diye katıldı koroya Georg Friedrich Haendel. *Kabala-sum-sum-sum,* diye onlara katıldı Domenico Scarlatti. Kahkaha ve alkışlar arasında *Kabala-sum-sum-sum,* diye tekrarlıyordu yetmiş kadın sesi. Ve hepsi, şimdi kerevete bir havan sopasıyla vuran zencinin arkasında sıraya girdiler, birbirlerini bellerinden tutup kalçalarını sallayarak, düşlenebilecek en dağınık, en garip dansı yapmaya koyuldular. Şimdi dansı, elindeki koca feneri yüz kere tekrarlanan *kabala-sum-sum-sum*'un tek düze havasının ritmiyle sallayan Montezuma yönetiyordu. Bu biçimde, birbirinin arkasında, dans eden yılankavi bir sicim gibi salonu birçok kez dolandılar, küçük kiliseye geçtiler, koronun çevresindeki galeriyi üç kez dolaştılar, sonra koridorlara girdiler, merdivenleri inip çıkarak dehlizlere daldılar. Sonunda yataklarından çıkan bekçi rahibeler, kapıcı rahibe, mutfak hizmetçileri, bulaşıkçıları, kilise mütevelli heyeti başkanı, bahçıvan, sebzeci, zangoç, ka-

yıkçı da onlara katıldı. Hatta, iki gün önce Danimarka Kralı onuruna büyük bir konser verilen, müziğe ve müzisyenlere adanmış bu evde, sıra şarkı söylemeye gelince hiç de deli olmayan deli kadın bile çatı arasından çıkıp geldi... Gittikçe güçlenen bir ritmle *Ka-la-ba-son-son-son,* diyordu Filomeno. *Kabala-sum-sum-sum,* diye cevap veriyordu Venedikli, Saksonyalı ve Napolili. *Kabala-sum-sum-sum,* diye tekrarlıyordu geri kalan herkes. Sonunda bu kadar dönmek, inmek, çıkmak, girmek ve yürümekten her tarafları tutularak orkestranın yerine döndüler ve gülerek, şişelerin ve bardakların ortasında halıya attılar kendilerini. Herkes istediği gibi dinlenip rahatladıktan sonra sıra danslara geldi. Domenico klavsene geçti ve moda olan havaları trilerle süsleyerek çalmaya başladı. Antonio dansetmediğinden ve diğerleri de koltuklara gömüldüklerinden kavalyesiz kalan kızlar birbirleriyle dansetmeye başladılar. Böylece obua boruyla, klarino gaydayla, kornet violayla, flüt gitarla birer çift oluşturdular. Bu arada pikkololarla kemanlar da, trombonlarla bir grup kurmuşlardı. «Bütün çalgılar karmakarışık,» dedi Georg Friedrich: Bir bakıma ancak düşlerde varolabilecek bir senfoni. Ama Filomeno şimdi klavsenin yanına gelmiş, bardağını aletin üzerine koyarak bir rendeyi bir anahtara vurup ritm vermeye başlamıştı. «Allahın belası zenci! diye bağırdı Napolili, tam bir ölçü tutturuyorum, onunki ağır basıyor. Sonunda yamyam müziği çalmaya başlayacağım.» Klavyeye vurmaktan vazgeçen Domenico, son bir bardağı kafasına dikti, sonra arpçi Margherita'yı belinden yakalayarak Ospedale della

Pietà'nın hücrelerine doğru gözden kayboldu... Ama şafak vitraylarda doğmaya başlamıştı. Beyaz siluetler oynamayı bıraktılar, sanki günlük işlerine dönmek zorunda oldukları için üzülerek, yorgun hareketlerle çalgılarını kılıflarına ve dolaplara yerleştirdiler. Neşeli gece, birdenbire ayılarak sabah duası için çanı çalmaya hazırlanan zangocun vedasıyla sona ermek üzereydi. Beyaz siluetler, trajedi hayaletleri gibi sağ ve sol kapıdan kayboluyorlardı. Kapıcı rahibe elinde ağzına kadar çıtır çıtır sıcak börekler, peynirler, yumuşak ekmekler, çörekler, ayva reçelleri, kestane şekerleri, küçük pembe domuzları andıran badem kurabiyeleri ve hepsinin üstünde şişelerinin ucu gözüken sürüyle Romagna şarabıyla dolu iki sepet getirdi: «Yolda kahvaltınızı edersiniz diye.» Kayıkçı: «Bütün bunları sandala taşıyayım» dedi. «Uykum var» dedi Montezuma. «Acıktım, dedi Saksonyalı, ama bütün bunları sessiz bir yerde ağaçların ve kuşların arasında yemek isterdim. Yalnız kuşlar, şu Rosalba'nın modellerinden bile daha tombul o pisboğaz güvercinler olmasın, dikkat etmezsek bize bir lokma bile bırakmazlar yoksa.» «Uykum var» diye tekrarladı Montezuma. Papaz Antonio, «Bırakın kendinizi kürek-lerin ahengine» dedi... Saksonyalı Filomeno'ya «Paltonun altında ne saklıyorsun?» diye sordu. -Hiiç, Cattarina del cornetto'dan küçük bir anı, diye karşılık verdi zenci, cebindeki belirsiz nesneyi kutsal bir mahfazaya yerleştirilmiş bir azizin elini okşar gibi yoklayarak.

VI

Yavaş yavaş ilerleyen şafağın grimsi bulutlarının altında hâlâ karanlıklara gömülü şehirden rüzgârın sürüklediği uzak, karışık, kaynana zırıltısı ve trompet gürültüleri onlara kadar geliyordu. Artık ışıkları tek tek sönmeye başlayan meyhanelerde ve panayır barakalarında şenlik sürüyordu. Hala ortalıkta dolaşan bazı maskeli gece kuşları gittikçe artan aydınlıkta komikliğini ve parlaklığını yavaş yavaş yitiren kılıklarını yenilemeyi düşünmüyorlardı bile. Uzun ve sakin bir yolculuktan sonra sandal bir mezarlığın selvilerine doğru yanaştı. Kıyıya sokulan kayıkçı: «Burada rahat rahat kahvaltınızı edebilirsiniz», dedi. Küfeleri, sepetleri, şişeleri kıyıya taşıdılar. Mezar taşları, geniş ve ıssız bir kahvenin örtüsüz masalarını andırıyordu. Biraz sonra Romagna şarabı az önce içtiklerine katılarak konuşmalara yeniden neşe ve canlılık kazandırdı. Uyuşukluğundan sıyrılan Meksikalı'dan Montezuma'nın öyküsünü yeniden anlatması istendi.

Dün gece, maskelilerin çıkardığı patırtıda Papaz Antonio anlatılanları doğru dürüst duyamamıştı. Meksikalı kendi sesiyle gittikçe coşuyor, dramatik bir ifadeyle el kol hareketleri yapıyor, konuşmaları anlatırken sesini değiştiriyor, gitgide kişilerle özdeşleşiyordu. Kızıl saçlı, «Bir opera için eşsiz!», diyordu onu dinledikçe. «Her şey tamam. Bir hıristiyana tutulan şu yerli kadın, parlak bir soprano olur; bu rolü şu güzel şarkıcılardan birine verebiliriz, hani şu... -Evet, evet ,o güzel şarkıcılar konusunda hiç eksiklik çekmediğini çok iyi biliyoruz... dedi Georg Friedrich. -Sonra, diye sürdürdü konuşmasını Antonio, şu yenik imparator rolü de var, mutsuzluğunu yürek paralayıcı seslerle dile getiren şu mutsuz hükümdar da çok iyi bir rol... *Persler* geldi aklıma, Xerxes'i hatırladım şimdi: (1)

Demek o benim, ha! Ey kör talih:
Ey soyumla birlikte
ülkemi de elimden almak için
doğacak sefil!..

Georg Friedrich keyifsiz bir tavırla:

— Xerxes'i bana bırak sen, dedi. Onun gibi kahramanlar benim işim, tamam mı? -Haklısın, dedi kızıl saçlı. Eliyle Montezuma'yı göstererek: Zaten bu çok daha ilginç bir kahraman, diye ekledi. Önümüzdeki günlerde ona sahnede şarkı

(1) Persler: Ünlü Yunan trajedisi yazarı Aiskhylos'un (M.Ö. 525-456) trajedisi. Bu piyeste Perslerin Yunanlılara karşı Salamis'de uğradıkları yenilgi ve Pers İmparatoru Xerxes'in acıları anlatılır. Şairin kendisi, Perslere karşı Maraton savaşına katılmıştı. Haendel'de 1738'de Xerxes adlı bir oratorio yazmıştır.

söylettirmenin bir yolunu bulacağım. -Sahneye bir opera koymaya kalkan bir Papaz! diye bağırdı Saksonyalı. Bu kenti iyice çamura batırmak için bir bu eksikti! Antonio sivri burnunu uzatarak: «Tabii bu işe kalkışırsam, *bazıları* gibi Almira'larla ya da Agrippina'larla yatıp kalkmamaya özen göstereceğim,» dedi -Attığın taşa teşekkürler kafam yarıldı. «Bayatlamış konulardan bıktım artık. Orfe'ler, Apollon'lar, İphigenia'lar, Didon' lar, Galathea'lar! Yeni konular, değişik çevreler, başka ülkeler bulmak gerek, ne bileyim ben... Sahneye Polonya'yı, İskoçya'yı, Tataristan'ı filan çıkartmalı. Başka kişiler aramalı: Guenièvre, Cunegonde, Griselidis, şu Osmanlıların canına okuyan Arnavut Skanderberg ya da Timurlenk gibi kahramanlar. Yeni bir rüzgar esiyor artık. Günün birinde halka, aşık çobanlardan, sadık su perilerinden, nutuklar atan keçi çobanlarından, pezevenk tanrılardan, defne dallarından, eski Yunan kılıklarından, geçen sezondan kalma kral giysilerinden fenalık gelecek. -Niçin atam Salvador Golomon hakkında bir opera yazmıyorsunuz?, diye sordu Filomeno. İşte size yeni bir konu. Plajlar ve palmiyelerle yeni bir dekor.» Saksonyalı ile Venedikli öyle alaylı bir kahkaha patlattılar ki, Montezuma uşağını savunmak zorunda kaldı: «Bu düşüncenin o kadar da saçma olduğunu sanmıyorum: Nasıl Skanderberg kendi inancı için dövüştüyse, Salvador Golomon'da kendi inancı için protestanlarla dövüştü. Benim ülkemdeki melezler size barbar gelebilir, ama şu karşıdaki slavların onlardan aşağı kaldığını hiç sanmam.» (Konuşurken bir yandan da, dün geceden beri midesine inen şaraplarla iyice şaşıran

pusulasının yardımıyla, Adriyatik denizinin bulunması gereken yeri gösteriyordu.) «İyi ama... bu güne kadar hiç bir zencinin bir operada başrole çıktığını gördünüz mu?, dedi Saksonyalı, zenciler komedilerde ya da perde arası oyunlarında işe yararlar. -Ayrıca, aşksız bir opera da opera sayılmaz, dedi Antonio, halbuki bir zenci kadınla bir zenci erkeğin aşkı yalnızca gülünç kaçar; bir zenciyle bir beyaz kadının aşkı da en azından tiyatroda olmayacak bir şeydir. -Bir dakika! dedi Filomeno, Romagna şarabının etkisiyle sesi gittikçe yükselmişti. Bana anlattıklarına göre, Venedikli bir senatörün kızına aşık olan son derece cesur Kuzey Afrikalı zenci bir Generalin dramı İngiltere'de büyük başarı kazanmış. Hatta onu kıskanan rakibi, adamın beyaz bir koyunun üstüne çıkmış kara bir tekeyi andırdığını bile söylemiş. Laf arasında belirteyim, böyle bir birleşmeden de genellikle beyaz ve siyah minicik, sevimli oğlaklar doğar. -İngiliz tiyatrosunun adını bile duymak istemiyorum, dedi Antonio, İngiliz büyükelçisi...- «Yakın dostumdur», diye belirtti Saksonyalı... —... İngiliz elçisi Londra'da oynanan o korkunç piyesleri anlattı bana. Şarlatanların barakalarında, körlerin sattığı resimlerde ya da büyülü fenerlerin ışığında bile o kadar iğrenç şeyler olamaz.» Ve mezarlığı gittikçe aydınlatan şafakta, saçları diken diken edecek, katliamlarla, hayaletlerle, öldürülen çocuklarla dolu bir yığın olay anlatmaya koyuldular. Bir Cornwall Dükü, halkın gözü önünde bir derebeyinin gözlerini oyuyor, sonra gözlerin üstünde zapateado dansı yapan İspanyollar gibi ter ter tepiniyordu; Romalı bir generalin kızının elle-

ri ve dili kesiliyor; sonra da bu yetmezmiş gibi, verilen bir ziyafette, zavallı kızın, daha önce karısının aşığının bir balta darbesiyle kolunu kestiği çolak babası, aşçı kılığına girerek, bir Got Kraliçesine, bir gece önce köy düğününde kesilen domuzlar gibi doğranmış iki çocuğunun etiyle yapılmış bir yemek yediriyordu... «Ne korkunç!, diye bağırdı Saksonyalı. Ama en iğrenci de, yüzün, burnun, kulakların ve boğazın etini pişirirken, av etleri için hazırlanmış tarifelere özenle uyulmuş olması... -Ve bir Got Kraliçesi bunları yemiş, ha?, diye sordu Filomeno, kafasında bir art düşünceyle. -Evet ya tıpkı benim şu böreği yediğim gibi, dedi Antonio, genç rahibelerin sepetinden bir tane daha alıp ısırarak. Filomeno: «Bir de zencilerin yamyam olduğunu söylerler!» diye düşünürken, Venedikli de origan, kırmızı biber ve sirkeyle salamuraya yatırılmış bir dilim yaban domuzu başını zevkle mideye indiriyordu. Biraz sonra ayağa kalkıp birkaç adım attı, deminden beri baktığı, yanlarındaki bir mezara yanaştı. Taşın üstünde buralarda alışılmamış sesler çıkaran garip bir ad yazılıydı. «İGOR-STRA-VİNSKİ» dedi heceleyerek. -Evet o, dedi Saksonyalı, o da bu mezarlıkta dinlenmek istemiş.- İyi bir besteciydi, dedi Antonio, ama birçok defa aşılmıştır. Geleneksel temalardan esinlenirdi :Apollon, Orfe, Persefon ...Bunlar hiç bitmeyecek mi canım? -Onun *Oedipus Rex*'ini (1) bilirim, dedi Saksonyalı. Hatta bazıları, *Gloria, Gloria, Oedipus uxor!* diye biten ilk perdenin finalinin benim mü-

(1) Oedipus Rex: (Kral Odipus) Stravinski'nin 1927'de yazdığı opera - oratorio.

ziğimi çağrıştırdığını söylerler. -Ama, latince bir metne, dindışı bir kantat yazmak gibi gülünç bir düşünceye nereden kapılmış acaba?, dedi Antonio. 'Onun *Canticum sacrum*'unu (1) San Marco'da oynamışlardı, dedi Georg Friedrich, müziği içinde bizim çoktan geride bıraktığımız orta çağ tarzında lirik şarkılar var. -Çünkü «modern» denilen bu ustalar, geçmiş bestecilerin neler yaptığını biraz fazlaca merak ediyorlar da ondan; hatta bazıları onların tarzını gençleştirmeye kalkıyor. Bu konuda biz çok farklıyız doğrusu. Açıkcası, yüzyıl önceki konserlerin, operaların nasıl olduğu beni hiç mi hiç ırgalamaz. Ben kendime göre yazıyorum, bu da yeter. -Aynı fikirdeyim, dedi Saksonyalı... Ama unutmamak gerekir ki... -Amma saçmaladınız, diyen Filomeno, yeni açtığı bir şişenin ağzından koca bir yudum şarabı gövdeye indirdi. Ve dördü birden Ospedale della Pietà'nın, mitolojilerdeki bereket boynuzlarını andıran sepetleri ni yeniden keşfetmeye koyuldular. Ama sıra ayva reçeliyle, rahibelerin yaptığı bisküvilere gelince, sabahın son bulutları da uzaklaştı ve güneş, selvilerin derin yeşilinin altındaki mezar taşlarını aydınlattı. Pırıl pırıl ışığın altında olduğundan da büyük görünen rus ismini yeniden gördüler. Montezuma tekrar uykuya dalarken, kırmızı şaraptan çok biraya alışık olan Saksonyalı, insanı sıkıntıdan patlatacak bir tavırla kafa ütüle-

(1) *Conticum sacrum ad honorem Sancti Marci nominis* (Aziz Marco'nun adını onurlandırmak için kutsal şarkı) Stravinski'nin 1956'da tenor, bariton, koro ve orkestra için yazdığı yapıt.

meyi sürdürüyordu. Birdenbire; «Stravinski senin aynı konçertoyu altıyüz kere yazdığını söylemişti, diye hatırlattı, kalleşçe. -Olabilir, dedi Antonio, ama ben hiçbir zaman filler için bir sirk polkası bestelemedim.- Montezuma üzerine yazacağın operada filler olacak ama, dedi Georg Friedrich. Bu saçmalık karşısında uykusundan uyanan Montezuma: -Meksika'da fil mil yoktur, diye karşılık verdi. Georg Friedrich, şarabın dumanları arasında sabit bir fikri kovalayanların inatçılığıyla: - Ama bize Batı Hint adalarının harikalarını tanıtan Quirinal halılarında bu tip hayvanlar, sonra, ayrıca, panterler, pelikanlar ve papağanlar da var, dedi. -Dünkü müzik ne güzeldi, dedi Montezuma, bu boş tartışmayı unutturabilmek için- - Hıh! Marmelat gibi bir şeydi, diye karşılık verdi Georg Friedrich, - Bence bir meyve salatasıydı, dedi Filomeno, sarhoşların peltek konuşmasıyla. Sonra birdenbire, paltosunun içinden, yiyeceklerin arasından *Cattarina del cornetto*'nun kendisine bir «anı» olarak verdiğini söylediği esrarengiz nesneyi çıkardı: parlak bir trompetti bu. (Çalgıyı iyi tanıyan Saksonyalı da «çok iyi kalite» olduğunu belirtti.) Sonra trompetin ağızlığını denedi ve triler, glissandolar, tiz haykırışlar ve kulak tırmalayıcı sesler çıkartarak çalmaya başladı. Diğerleri itiraz ettiler, buraya karnavalın gürültüsünden kaçmak için gelmişlerdi; sonra bu müzik değildi, hem müzik sayılsa bile, görkemli taşlarının altında yatan ölülere saygı gösterilmesi, bir mezarlıkta çalınmaması gerekirdi. Azarlandığı için biraz utanan Filomeno, böylece şakalarıyla adacığın kuşlarını ürkütmekten vazgeçti; kuşlar da yine eskisi gibi saka kuşu

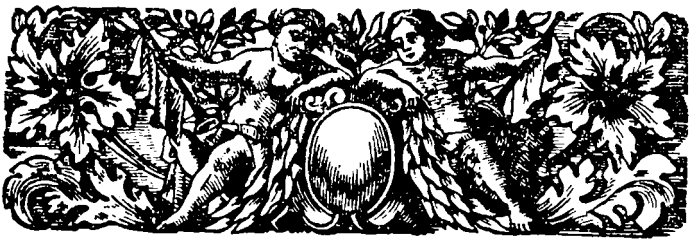
makamındaki madrigallarini ve latince ilahilerini çalmaya devam ettiler. Ama artık iyice yiyip içmiş ve tartışmalardan yorgun düşmüş Georg Friedrich ve Antonio düzenli bir ahenkle esnemeye başlamışlardı; arada sırada esnerken bu kadar başarılı bir düo oluşturdukları için gülmeleri geliyordu. Montezuma: «Tıpkı bir opera komikteki hadım edilmiş ince sesli şarkıcılara benziyorsunuz,» dedi. - Hadım edilmiş şarkıcılar mı? Hassiktir, diye karşılık verdi Papaz; bir yandan da, her ne kadar günlük kokusu boğazına kaçtığı için ayinlere çıkmıyorsa da, yine de bir din adamına hiç yakışmayacak bir hareket yaptı... Bu arada ağaçların ve mezarların gölgeleri uzamaya başlamıştı. Yılın bu döneminde günler kısalıyordu. «Artık dönsek iyi olur», dedi Montezuma. İçinden de, yakında günün ışıyacağını, sabah vakti de, mezarlıkların insana kader hakkında çok kötü düşünceler hatırlattığını düşünüyordu. Hatta, buna benzer bir durumda bir Danimarka prensi, Meksikalı oğlanların Ölüler Günü yaptığı gibi, kafataslarıyla oynamaya başlamıştı... Küreklerin ahengiyle yavaş yavaş büyük alana doğru ilerlediler. Su o kadar durgundu ki, kürekler ancak sandalın iki yanında ufak kırışıklıklara yol açıyordu. Kayığın süslü gölgeliğinin altında kıvrılmış yatan Saksonyalı ile Venedikli, geceki şölenden yorgun düşmüş, mışıl mışıl uyuyorlardı. Yüzlerinde öyle derin bir hoşnutluk okunuyordu ki, onlara bakmak insana zevk veriyordu. Bazen dudakları, rüyada konuşurmuş gibi anlaşılmaz sözcükler çizmeye çalışıyordu... Vendramin- Calergi sarayının önünden geçerlerken, Montezuma'yla Filomeno, kara gölgelerin, takım elbiseli

beyefendilerin, antik çağın ağıt yakan kadınları gibi peçe takmış hanımların, soğuk, bronz pırıltılar saçan bir tabutu, siyah bir gondola götürdüklerini gördüler. Kayıkçı: «Bu, dün bir beyin kanamasından ölen bir Alman besteciydi», (1) dedi, kürekleri bir an bırakarak. «Canavarlar, ejderhalar, devler, yeraltı cüceleri, hatta nehrin dibinde şarkı söyleyen sirenlerle dolu garip, korkunç operalar yazdığı söyleniyor. Düşünün bir kere! Su altında şarkı söylemek! Bizim Fenice tiyatrosunda bile bu tür bir gösteri için yeterli araç-gereç yoktur.» Kreplere ve tüllere sarılı kara gölgeler tabutu cenaze gondoluna yerleştirdiler, gondolcuların ağır ağır çektikleri küreklerle sandal, sisin içinde ışıl ışıl yanan tek gözüyle soluyan Turner lokomotifinin onları beklediği gara doğru gitti... Birdenbire büyük bir yorgunluk hisseden Montezuma: -Uykum var, dedi.- Geliyoruz, diye karşılık verdi kayıkçı, hanın kanaldan bir girişi var. Mezarlıkta işittiği azardan ve son içtiği şaraptan ötürü iyice karamsarlaşan Filomeno, - Çöp mavnalarının yanaşıp pislikleri topladığı yer burası, dedi. Gözleri kapanan Montezuma: «Yine de teşekkürler», diye mırıldandı, Öyle uykusu vardı ki, sandaldan indirildiğini, bir merdivenden çıkarıldığını, elbiselerinin çıkarılıp bir yatağa yatırıldığını, üstünün örtülerek başının altına bir yığın yastık konulduğunu hayal meyal farketti. «Uykum var, dedi yine, sen de git yat.» -Hayır, diye karşılık verdi Filomeno, trompetimle iyice gürültü yapabileceğim bir yer arayaca-

(1) Ünlü Alman besteci Richard Wagner'den sözediliyor. 13 Şubat 1883'de Venedik'de ölmüştü.

ğım... Dışarda şenlik sürüyordu. Saat Kulesinin «mori» (1) leri, bronz çekiçlerini kaldırarak, saati çalmaya başlamışlardı.

(1) *Mori:* Kuzey Afrikalılar. (esmer renkli ya da siyahlar)

VII

Ve Saat Kulesinin «Mori»leri saati yine çalmaya başladılar; bu gri sonbahar gününde bronza vurulan çekiç sesleri sisin içinde hemen kaybolsa bile, zamanı ölçmekten ibaret olan görevlerini, yıllardır yaptıkları gibi yine dikkatle yerine getiriyorlardı. Filomeno'nun seslenmesi üzerine Efendi yıllardır sürüyormuş gibi gelen uzun uykusundan kalktı. Artık dünkü Montezuma değildi tabii; şimdi vatkalı bir gece entarisi, bir takke ve yün terlikler giymişti. Kostümü de dün gece koyduğu, ya da başka birilerinin koyduğu koltuğun üzerinde yoktu, ona o kadar görkemli bir görünüm kazandıran kolyeleri, tüyleri ve sandalları da ortada gözükmüyordu. Zenci dolaptan giysiler çıkartırken: «Kostümünüzü aldılar, Signor Massimiliano Miller giyecek» dedi. «Acele edin biraz, sonra prova neredeyse başlayacak, hem de ışıklar, dekorlar ve diğer her şeyle.» Aa! Tabii! Öyle ya! Tatlı şaraba batırılmış bisküviler belleğini aydınlattı. Uşak onu çabucak traş etti.

Yeniden adam gibi giyinen Efendi, bir yandan dantel gömleğinin kol düğmelerini iliklerken, bir yandan da hanın merdivenlerini indi. «Mori»lerin çekiçleri yine çaldı - Filomeno «kardeşlerim» diyordu onlara- ama şimdi çıkardıkları ses, Sant' Angelo Tiyatrosunun, kırmızı kadife perdenin arkasında dekoru hazırlamaya uğraşan marangoz ve makina ustalarının çekiç darbelerine karıştı. Meksikalı melezle uşağı bir locanın alacakaranlığına yerleşirken, orkestradaki müzisyenler de sazlarını akord ediyorlardı. Birdenbire çekiç sesleri ve akorlar sustu, derin bir sessizlik oldu, orkestra şefine ayrılan yerde, elinde kemanıyla, karalara bürünmüş Papaz Antonio belirdi; her zamankinden daha sıska görünüyordu, burnu uzamış gibiydi. İçinde bulunduğu zihinsel gerilimden ötürü kırışan alnıyla çok etkileyici bir görünümü vardı. Bu gibi durumlarda, çok önemli bir işe giriştiği zamanlar, fazla hareket etmekten özenle kaçınır, kımıltısız durmaya çalışırdı: böylece orkestraya ait bölümlerde yaptığı, ustalığını ortaya koyan akrobatik, güçlü hareketler daha çok göze çarpar, değeri daha iyi anlaşılırdı. Dalgın bir havayla, sağdan soldan tiyatroya girenlere bakmak için kafasını bile çevirmeksizin yavaşça önündeki notayı açtı, yine yayını kaldırdı ve hem orkestra şefi, hem de eşi bulunmaz bir kemancı olarak, önceden bestelediği daha ağır tempolu senfonilerden çok daha hareketli ve ritmik bir senfoniyi başlattı. Perde, bir renk şölenine açıldı. Amerikalı melez sahnenin sağındaki gemi pruvalarının üstünde dalgalanan sancak ve yelken ormanını görünce ,birdenbire bir gün Barselona'da seyrettiği ateş ve bayrakların salınışını anımsadı. Sahnenin solundaysa, erguvan ve horozibi-

ği renginde sancaklarla donanmış bir sarayın kalın duvarları gözüküyordu. Mexico Körfezinden gelen bir suyun üzerindeki şık kemerli bir köprü (bir bakıma bazı Venedik köprülerine de benzemiyor değildi) İspanyolların gemisiyle Montezuma'nın İmparatorluk sarayını birbirinden ayırıyordu. Ama bu göz kamaştırıcı görüntünün altında yeni bitmiş bir çarpışmadan geriye kalan yıkıntılar göze çarpmaktaydı: mızraklar, oklar, kalkanlar, davullar yeri kaplamıştı. Meksika İmparatoru elinde kılıcıyla sahneye giriyor, gözlerini Antonio Usta'nın yayından ayırmadan haykırıyordu:

Son vinto eterni Dei! tutto in un giorno
Lo splendor de miei fasti, e l'alta gloria
Del valor messican cade svenata... (1)

Yalvarıp yakarmalar, törenler, dualar, kötü kaderin oyunları karşısında boşa çıkmıştı. Şimdi her yer acı ve üzüntüyle doluydu; geçmiş güzel, büyük günlerin yıkılışı yaşanıyordu: «Un dardo vibrato nel mio sen...» (2) Ve İmparatoriçe gözüktü: Semiramis'in ya da Titien'in portrelerindeki kadınların kılığını andıran bir biçimde giyinmişti, güzel ve kusursuzdu: «İki yüzlü bir İberyalı» yüzünden böyle acı bir duruma düşen yenilmiş kocasına kararlılık aşılamaya çalışıyordu. Filomeno efendisine, «Bu dramda oynamaması olanaksızdı, diye fısıldadı, Bu Anna Giro, Papaz

(1) Yenildi Ölümsüz Tanrılar! gözkamaştıran görkemim, Meksikalıların yüce onuru bir günde ezildi, paramparça oldu.

(2) Göğsümde titreyen bir ok...

Antonio'nun metresi. Baş rol hep onundur.» Melez sert bir sesle: -Daha saygılı ol, dedi uşağına. O sırada Batı Hint Adalarının eski tarihçisi Antonio de Solìs'in «Meksika'nın Alınışının Tarihi» adlı yapıtında adı geçen Teutile gözüktü; aşağıya sarkan aztek sancaklarına değmemek için başını eğerek yürüyordu. Melez, oyuncunun yunan nakışlarıyla süslü tüniğini şişiren göğüslerini farkederek: «Ama bu bir kadın!» diye bağırdı.. Zenci: «İşte bu yüzden ona «Alman» diyorlar ya,» diye karşılık verdi, «Bilirsiniz ya, meme konusunda alman kadınları...» - Ama bu korkunç bir saçmalık, dedi öbürü, Antonio de Solìs'e göre Teutile Montezuma ordularının generaliydi! -Eh, ne yapalım, burdaki Teutile'in gerçek adı Guiseppa Pircher; duyduğuma göre bu Guiseppa Pircher Altesleri Darmstadt, ya da Armestad Prensiyle yatıp kalkıyormuş, bu prens de ülkesindeki karlardan bıkmış, bu kentte bir sarayda oturuyormuş. - Ama Teutile bir erkektir, kadın değil! -Siz öyle sanın!, diye yanıtladı Zenci, burda ahlaksızlık alıp yürümüş... İnanmıyorsanız, bakın.» Konuya göre Teutile, İspanyol fatihi Don Hernán Cortés'in küçük erkek kardeşiyle evlenmek istiyordu, o rolde de signora Angiola Zanuchi oynamaktaydı... «Altesleri Darmstadt Prensiyle yatanlardan biri de bu, diye araya sıkıştırdı Zenci. Dehşete kapılan melez: -Burada herkes birbiriyle yatıyor mu ne?, diye sordu. - Burda insanlar akıllarına esenle yatıyor!.. Ama bırakın da müziği dinleyelim: bu trompet solosu çok ilgimi çekti.», dedi Zenci. Cinsiyetlerin birbirine karışmasından iyice şaşkına dönen melez, bitmez tükenmez entrikalarla birbirine dolanan, içiçe geçen bu olay-

lar zincirinde kendini yitirmişti. Montezuma, İmparatoriçe Milena'dan (kadının adı buydu) kızı Teutile'in («Ama Tanrı aşkına, Teutile Meksikalı bir generaldir!»...) işgalcilerin korkunç amaçlarıyla kirlenmeden öldürülmesini istiyordu. Ama (burada «amaları» sonsuza dek çarpmak doğru olurdu tabii...) prenses, Cortés'in önünde kendini öldürmeyi yeğliyordu. Rialto Köprüsüyle benzerliği artık iyice ortaya çıkan köprüden yürüyerek, fatihin karşısına geçip, tüm saflığı ve gururuyla:

La figlia d'un Monarca
in ostagio a Fernando? Il sangue illustre
di tanti Semidei
cosi ingrato avvilirsi? (1)

diye haykırıyordu. Bunun üzerine Montezuma bir ok fırlattı ve sahnede öyle bir şamata başladı ki, melez ipin ucunu iyice kaçırdı; ancak dekor değişince aklı başına gelebildi: şimdi, izleyiciler kendilerini birdenbire duvarları güneş simgeleriyle süslü bir sarayın içinde bulmuşlardı. Meksika İmparatoru da şimdi İspanyollar gibi giyinmişti. «İşte bu çok ilginç!» dedi melez. Signor Massimiliano Miler; onun, Meksikalı, karunlar kadar zengin bir gümüş tüccarının, dün akşam, ya da daha önceki akşamlardan birinde giydiği Montezuma kılığını çıkarmıştı. Bir İspanyol kılığı geçirmişti üstüne; böylece Venedik Cumhuriyetinin aşırılıkları, çılgınlıkları karşısında ağırbaşlılıklarını sergilemek için Madrid ya da Aranjuez modasını benimseyen Romalı soylulara ben-

(1) Bir Kralın kızı Fernando'ya tutsak düşer mi? Bunca yarı-tanrının yüce kanı Böylesine alçalır mı?

zemişti. Ama ne olursa olsun, İspanyol kılığına girmiş bu Montezuma öyle olağandışı, öyle akıldışıydı ki, olaylar bulutlandı, karıştı, içiçe girip düğüm oldu, içinden çıkılmaz hale geldi. Sonunda başoyuncu da, bu yenilmiş Xerxes'in ve müzikal trajedinin yeni giysileri karşısında Montezuma'yı, bilmem kaç gün önce kutlanan karnavaldaki sayısız giysiyle karıştırdı. Bir süre sonra ne Bernal Diaz del Castillo'nun, ne de Antonio de Solis'in ilginç öykülerinde adı geçmeyen Asprano diye başka bir «Meksikalı generalin» bir deniz savaşı yapılması yolundaki gözüpek çağrısıyla kırmızı kadife perde kapandı. Saat Kulesinin «mori» lerinin yeniden saati çaldıkları duyuldu, makine ustalarının çekiçlerinden çıkan sesler salonda yankılandı, ama Papaz Vivaldi orkestradaki yerinden ayrılmadı. Müzisyenler portakal soyar ya da hasırlı şişelerden kırmızı şarabı midelerine indirirken, bir tabureye yerleşti, bir sonraki perdenin bölümlerini gözden geçirmeye başladı. Arada sırada sinirli bir kalem vuruşuyla bazı düzeltmeler yapıyordu. Zayıf sırtını oynatmadan kağıtları karıştırması öyle bir dikkati yansıtıyordu ki, kimse onu rahatsız etmeye kalkışmıyordu. Melez, bütün Amerika'da okunan ünlü romandaki pansiyon sahibini anımsayarak: -Ne kadar çok Keçi'ye benziyor, dedi. Anna Giro'nun dolgun bedeninden ve pembemsi omuzlarından çok etkilenmiş olan Filomeno: -Keçi değil, Teke... diye düzeltti. (1) Ama şimdi ustanın yayı,

(1) Burada İspanyol yazar Francisco de Quevedo'nun (1580-1645) ünlü romanı *El Buscón*'dan sözediliyor. Romanın kurnaz kahramanı, Teke diye anılan Cabra'da Vivaldi gibi çok zayıftı.

yavaş tempolu yeni bir senfoniyi başlatmıştı, perde kalktı ve önümüzde geniş bir kabul salonu belirdi. Bu görünüm, melezin Coyoacán'daki evinde duran tabloya çok benziyordu; zaten o resim Meksika'nın ele geçirilişini şu ana kadar sahnede görülenden çok daha gerçeğe yakın bir biçim de sunmaktaydı. Teutile'in (sonunda onun bir kadın olduğu düşüncesine alışmak mı gerekiyordu?) alçak İspanyollara tutsak düşen babasının acı sonuna ağıt yaktığı duyuldu. Ama Asprano'nun onu özgürlüğe kavuşturmaya hazır adamları vardı: *Savaşçılarım kanolarına ve sandallarına atlayıp, sözünü tutmayan Duçe'ye gününü göstermek için sabırsızlanıyor.*» Ve sahneye Hernán Cortés'le İmparatoriçe girdi. Meksikalı kadın, hem Aiskhylos'un Kraliçe Atossa'sını hem de iki yüzlü Malintzin'i andıran bir sesle ağıt yakmaya başladı. Mitrena-Malintzin, bu ülkede daha önce putperestliğin karanlığında yaşandığını, azteklerin yenilgisinin uyarıcı olaylarla önceden bildirildiğini kabul ediyordu. Ayrıca da:

Per secoli si lunghi
furo i popoli cotanto idioti
ch'anche i propi tesor gl'erano ignoti (1)

Ve birdenbire, yerlilerin taptığı tanrıların sahte oldukları anlaşılmıştı. Yerlilere gerçek dini, Cozumel adasından (2), top, mancınık, barut, at

(1) Uzun yüzyıllar boyunca / Bu halk öyle budalaydı ki / kendi değerlerini bile tanıyamadı.

(2) Cozumel Adası: 3 Mayıs 1578'de Grijalva tarafından bulunan bu ada, Yücetan'ın tam karşısındaydı. Cortés, Meksika'ya saldırısını bu adadan başattı.

ve İncil'den oluşmuş bir deprem getirmişti. Bu üstün insanların uygarlığı, aklın ve gücün yardımıyla kendini kabul ettirmişti. İşte bunun içindir ki (sesini yükseltmesinden, Mitrena'nın uğradığı bozgunun, umutsuzluğun yavaş yavaş geçtiği anlaşılıyordu) Montezuma'nın uğradığı aşağılama, bu üstün insanların kültürüne ve gücüne yakışmıyordu: «*Eğer Avrupa semalarından Batı'nın bu bölümüne geçmeye karar verdiyseniz başkan olun, bakan olun, bey olun; ama zorba olmayın.*» Montezuma zincirlenmiş olarak sahneye çıktı. Tartışma alevlendi. Antonio Usta'nın müzisyenleri, hocanın birden coşan bageti karşısında davrandılar; sahne değişti. Böyle bir değişikliği ancak Venedikli makina ustalarının akılalmaz araçları başarabilirdi; ışıklı bir görüntü biçiminde, volkanlardan oluşmuş bir fonun önünde yerli kayıklarıyla dolu büyük Texcoco gölü belirdi. Kin çığlıkları, ok yağmurları, kılıç gürültüleri, zırh şakırtıları, iki elle yapıştırılan pala vuruşları ve yumruklarla, İspanyol ve Meksikalıların kanlı bir düğüm gibi birbirine geçtiği korkunç bir deniz çarpışması başladı. İnsanlar denize düşüyor, bir atlı bölüğü sahnenin arkasından içeri dalarak gürültüyü bastırıyor, her köşeden keskin trompet, fifre ve borazan sesleri duyuluyordu; sonra aztek donanması rum ateşi, patlayan fişekler, yıldırımlar, dumanlar, uğultu, karışıklık, çığlıklar ve yıkıntılar arasında yanmaya başladı. «Bravo! Bravo!, diye bağırdı melez, herşey böyle oldu işte! Böyle oldu! -Orada mıydınız?, diye sordu Filomeno alayla. -Orda değildim, ama herşeyin böyle olduğunu söylüyorum, bu da yeter...» Yenilenler kaçmaya başladılar, süvari birliği çekildi,

sahne cesetler ve iğrenç biçimde yaralanmış insanlarla doluydu, Teutile, terkedilmiş Didon (1) gibi, hâlâ yanan bir odun yığınının son alevleri arasına atılıp, onuruyla ölmek istedi. O anda Asprano ortaya çıkarak, imparatorun, kızı için başka bir son tasarladığını açıkladı, Teutile, gökyüzünden ölümlülerin kaderine hükmedenlerin öfkesini yatıştırmak amacıyla eski tanrıların tapınağında, yeni bir İphigeneia (2) gibi kurban edilecekti. Kırmızı perde yeniden kapanırken, pek tatmin olmayan melez: «Tamam; klasik bir sahne olarak fena değil, olabilir,» diye düşüncesini açıkladı. Biraz sonra yeni bir dekoru bildiren çekiç sesleri duyuldu, çalgıcılar yerlerini aldı, iç parçalayıcı ezgilere bakılırsa hiç de iyi bir şeyler olmayacağını bildiren kısa bir senfoniden sonra perde kalktı ve büyük Tenochtitlan kentini simgeleyen bir fonun önünde kalın duvarlı bir kule görüldü. Yer, melezin niye orada olduklarını bir türlü anlayamadığı cesetlerle doluydu. Sonra yeniden Montezuma kılığına bürünmüş olan bir Montezuma, («İşte benim kılığım, benimki...») düşmanın eline düşmüş bir Teutile, onu kurtar-

---

(1) Didon: Kartaca Kraliçesi ve Roma'nın kurucusu Aeneas'ın sevgilisi: Ünlü Latin şairi Vergilius'un Aeneid adlı yapıtında adı geçmektedir. Sevgilisinin kendisini terkedeceği konusunda yalan bir haber alınca kendini öldürür. Ünlü İngiliz besteci Purcell 1689'da «Dido ve Aeneas» adlı bir opera bestelemişti.

(2) İphigeneia: Yunan mitolojisinde Agamemnon'la Klytaimestra'nın kızı Yunan gemilerini Truva'ya götürecek rüzgâr çıksın diye kurban edildi.

maya kararlı birtakım insanlar ve binayı yakmaya niyetli bir Mitrena'yla oyun yeniden başladı. «Yine mi bir yangın?» diye sordu Filomeno; gerçekten de inanılamayacak kadar başarılı olan bir önceki yangın sahnesinin yinelenmesini çok istiyordu. Ama hayır. Sanki büyülü bir değnek değmişcesine kule bir tapınağa dönüştü, girişte, altüst olmuş çizgileri, uzun kulaklarıyla korkunç bir yerli heykeli vardı. Heykel, Jerome Bosch'un Kral 2. Felipe'nin de çok beğendiği Escurial'deki tablolarında görülebilen şeytan resimlerini andırıyordu. Bu, bir tanrıyı simgelemekteydi, beyaz giymiş rahipler ona Uchilobos diyordu. («Bu adı da nereden bulmuşlar?» diye düşündü melez.) Teutile elleri bağlı olarak getirildi; tam kanlı kurban töreni başlayacaktı ki, signor Massimiliano Miler, Antonio Vivaldi'nin sınırsız esin gücü yüzünden yorgun düşmüş sesiyle, kahramanca bir çaba harcayarak, Perslerin yenilmiş kralına yaraşır bir ağıda başladı. «*Yıldızlar, kazandınız. / Dünyanın gözü önünde canlı bir kanıtıyım kaypaklığınızın. / Zamanında kraldım, bir tanrının gücüne sahip olmakla övünürdüm / Şimdiyse, yabancıların zaferinin aşağılık göstergesi, zincirlenmiş bir tutsak, herkesin eğlencesi olarak / gelecekteki bir öykünün kahramanı olabilirim ancak.*» Melez bu yüce yakarışlar karşısında tutamadığı gözyaşlarını silerken perde kapanıp açıldı, dekor izleyicileri Roma türü zafer takları, gemi başı şeklinde anıtlarla süslü, daha önceden görülen tüm bayrak ve sancaklarla dolu Mexico alanına götürdü. Yenilgilerine ağlayan zincirlenmiş Meksikalı tutsaklar sahneye girdiler ve izleyiciler tam yeni bir katliama hazırla-

nırken, birdenbire beklenmedik, inanılmaz, harika ve saçma, her türlü gerçeğe aykırı bir şey oldu: Hernán Cortés düşmanlarını bağışladı ve Azteklerle İspanyollar arasındaki dostluğu sağlamlaştırmak için alkışlar, mutluluk çığlıkları ve yaşa sesleri arasında Teutile'le Ramiro'nun düğünü yapılırken, yenilmiş imparator da İspanya Kralına sonsuza dek bağlılık yemini etti; bu arada Vivaldi Usta'nın bütün gücünü kullanarak görkemli bir tempoyla çaldırdığı yaylı ve vurgulu sazların eşliğinde koro da yeniden kavuşulan barışın sevincini, gerçek dinin zaferini ve düğün mutluluğunu anlatan şarkılar söylüyordu. Marş, şiirler, genel dans ve *da capo*, sonra yeniden *da capo*, sonra bir daha *da capo* ve sonunda kırmızı kadife perde kapandı. Melez büyük bir öfkeye kapılmıştı. «Yanlış, yanlış, yanlış, hepsi yanlış» diye bağırdı. Ve «yanlış, yanlış, yanlış, hepsi yanlış» diye bağırarak, notalarını toplayıp, alnındaki teri büyük kareli bir mendille silen kızıl saçlı papaza doğru koştu. Şaşıran müzisyen: «Neresi yanlış?» diye sordu. -Hepsi. Bu son, saçmalığın ta kendisi. Tarih... -Opera tarihçilerin işi değildir.- Ama... Buradaki gibi bir Meksika İmparatoriçesi hiçbir zaman olmamıştır ve Montezuma'nın kızlarından hiçbiri de bir ispanyolla evlenmemiştir. -Bir dakika!, dedi Antonio birden sinirlenerek. Bu «müzikal dram»ın yazarı ozan Alvise Giuisti, Solis'in yapıtını inceledi. San Marco Kitaplığının müdürü de Solis'in tarihini onaylıyor, çünkü hem belgelerle desteklenmiş, hem de dinsel inançlara uygun bir kitap. O yapıtta da imparatoriçeden saygın, korkusuz, yiğit bir kadın olarak söz ediliyor, beyim. -Hiç

böyle bir şey okumadım ben.- Beşinci kısmın XXV. bölümü. Ve dördüncü kısımda da Montezuma'nın kızlarından *iki-üç tanesinin* isyanyollarla evlendiği belirtiliyor. Eh, bir eksik bir fazla... -Peki ya o tanrı Uchilobos neyin nesi? - Sizin tanrıların adlarını söylemek o kadar zorsa, bu da benim suçum değil herhalde. Meksika dilini konuşmaya çalışan ispanyollar da bu tanrıya Huchilobos ya da ona benzer bir şey diyorlarmış.- Şimdi anladım: Huitzilopotchli'den söz ediliyor demek ki. - Şimdi de bu adın bir şarkıda söylenebileceğini mi öne süreceksin yani? Solis' in tarihinde hiçbir şeyi okumak mümkün değil. Sayfalar boyunca: İztlapalalpa, Goazacoalco, Xicalango, Tlaxcala, Magiscatzin, Qualpopoca, Xicotencatl... Bütün bunları alıştırma olsun diye ezberledim. Ama, Tanrı cezasını versin, böyle garip sözcükleri uydurmak hangi sivri akıllının başının altından çıkmış? - Peki niye Teutile'i kadın yapmış bu şair? - Kadınlara yaraşabilecek, söylenebilir bir adı var da onun için. - Peki, bu işin gerçek kahramanı Guatimozin'e ne oldu? - Olay birliğini bozardı... Ancak başka bir piyesin kahramanı olabilir. - Ama... Montezuma taşa tutularak öldürüldü. - Bir opera finali için çok çirkin bir sahne. İngilizler yapsa olurdu; onlar piyeslerini, katliam, cinayet, cenaze marşları ve mezar kazıcılarının sözleriyle bitirebiliyorlar. Ama burda insanlar tiyatroya eğlenmek için geliyor. - Peki bütün bu Meksika maskaralığında Dona Marina'yı nereye sokuşturdunuz? - Malintzin pis bir haindi, izleyici de hainleri hiç sevmez. Şarkıcılarımızdan hiçbiri böyle bir rolü üstlenmezdi. Büyük olmak, alkışları ve müziği haketmek için bu

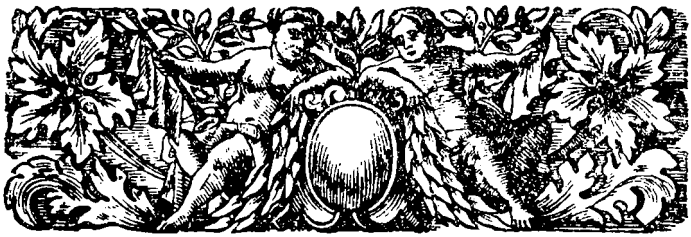
yerli kadının Judith'in Holofernes'e (1) yaptığını yapması gerekirdi. - Ama şu sizin Mitrena, sonunda işgalcilerin üstünlüğünü kabul etti. - Sonuna dek umutsuz bir direnişi körükleyen de o oldu ama. Bu tür kişiler her zaman beğenilir. Melez sesini biraz alçaltmıştı ama yine de dayatıyordu: «Tarih bize der ki... - Tiyatrodan sözederken tarihle kafamı ütülemeyin. Burada önemli olan şiirsel anlatım... Ünlü Monsieur Voltaire' in Paris'de geçenlerde oynanan bir trajedisinde Orosman ve Zaire (2) adlı tarihsel kişiler arasında geçen bir aşk öyküsünden sözediliyor; halbuki, olayın geçtiği anda bu kişilerin yaşadığı varsayılsa bile, Orosman'ın seksenin, Zaire'in de doksanın üstünde olmaları gerekirdi... - O yaşta da, kaplumbağa kabuğu tozuyla anason karıştırıp içseler bile, bu iş yürümezdi, diye mırıldandı Filomeno. - Üstelik, bu piyeste Sultan Selahaddin'in Kudüs'ü ateşe verdiğinden de sözediliyor; bu da bütünüyle kuşku götürür, çünkü, gerçekte kenti yağmalayıp, halkını kılıçtan geçirenler bizim haçlılardı. Ve, kutsal toprakların gerçek öyküler açısından hiç de kıt bir yer olmadığını da aklınızdan çıkarmayın lütfen! Hem de büyük ve saygın bir tarih! - Demek sizce Amerika tarihi büyük ve saygın değil, öyle mi? Müzisyen papaz kemanını kırmızı satenle kaplı kutusuna yerleş-

---

(1) Judith Tevrat'ın kahramanlarından biridir. Babil Kralı Nabukodosor Kudüs'e saldırdığında, Judith, Babilli General Holofernes'in kafasını kesmişti.

(2) Ünlü Fransız yazarı Voltaire (1694-1778) *Zaire* adlı trajedisini 1732'de yazmıştı. Orosmane adlı müslüman Kudüs sultanının eline düşen Zaire adlı bir hıristiyan prensesi anlatır. Konusunu Haçlı savaşlarından almıştır.

tirdi. «Amerika'da herşey peri masalı, Eldorado ya da Potosi öyküleri, hayalet kentler, konuşan süngerler, kırmızı postlu koyunlar, tek memeli amazonlar, cizvitleri kasıp kavuran kabakulak hastalığı...» Melez yeniden kızmaya başlamıştı: «Masallara bu kadar düşkünseniz, Kızgın Roland'ı sahneleyin. - Yaptım bile. Onu ilk kez altı yıl önce sahneye koydum. - Yani şimdi Roland'ı bütün Fransa ve İspanya'yı anadan doğma çıplak, taşakları havada dolaşıp, Akdeniz'i yüzerek aşan bir herif olarak sahneye koyduğunuzu söylemeyeceksiniz değil mi? - Saçmalık bütün bunlar, dedi Filomeno; bir yandan da şimdi makinistlerin boş bıraktığı sahnede makyajlarını silip olağan kılıklarına bürünmüş olan Signora Pircher' le (Teutile) Signora Zanuchi'yi (Ramiro) ilgiyle izliyordu. İki şarkıcı, demin çok güzel şarkı söylediklerinden (gerçekten de öyleydi) birbirlerini kutlamak için dudak dudağa öpüşüyorlardı. Melez kuşkularını tanımlayacak en nazik sözcüğü arayarak: «Bunlar eşcinsel mi?» diye sordu. «Canım ne önemi var!» diye bağırdı Papaz, o sırada daha önce çekiciliğini arttıran dekorlar ve ateşler olmaksızın sahnenin dibinde gözüken güzel Anna Giro'nun sabırsız çağrısına karşılık vererek, bir an önce çıkıp gitmek için davrandı: «Operamı beğenmediğinize üzüldüm. Bundan sonra daha iyi bir konu seçmeye çalışacağım...» Dışarda uyuyan güvercinlerin ve Saat Kulesinin mineleriyle altınlarını kaplayan sis damlacıklarının arasında «mori»ler çekiçleriyle altıyı çalıyorlardı.

VIII

Melez, giysilere hafif bir ahır kokusu yayan çiseleyen yağmurun altında suratı asık, düşünceli düşünceli, Belediye lambalarıyla mavimsi bir renge bürünmüş kaldırım taşlarına gözlerini dikmiş, sanki onları tek tek sayıyor gibiydi. Bazen, aklından geçenleri, düşünceyle söz arasında kalakalan bir mırıltıyla dışa vuruyordu. «İzlediğimiz müzik gösterisi sizi niçin bu kadar kötü etkiledi?», diye sordu Filomeno. Diğeri sonunda kendi kendine anlaşılmaz sözler mırıldanmayı bırakarak: - Bilmiyorum, diye yanıtladı, «Papaz Antonio'nun zırva Meksika operası beni oldukça düşündürdü. Ben Colmenar de Oreja ve Villamanrique de Tajo'da dünyaya gelmiş İspanyolların torunuyum, babam tıpkı Hernán Cortés gibi Medellin'de vaftiz edilmiş bir Estramadura'lıydı. Ama yine de bugün, öğleden sonra çok garip şeyler duydum: Vivaldi'nin müziğini dinledikçe, anlattığı olaya kendimi kaptırdıkça, Meksikalıların kazanması için duyduğum istek de artıyordu; ta-

bi ne kadar olanaksız bir son istediğimin farkındaydım, çünkü olayların nasıl geliştiğini herkesden iyi biliyorum, orada doğdum. Montezuma'nın, ispanyolun tepeden bakan bilgiçliğini, kibrini altetmesini, kızının da Tevrat'daki gibi Ramiro denilen adamın kafasını kesmesini nasıl gizli gizli umduğumu farkedince şaşırdım. Ve birdenbire Amerikalıların yanını tutuğumu, onlarla savaşıp, adımı, kanımı borçlu olduğum atalarımın yenilmesini istediğimi anladım. Eğer Don Kişot olsaydım, kalkanımı, mızrağımı kaptığım gibi zırh ve tulga giyen atalarımın üstüne çökerdim. -Tiyatronun sunduğu görüntünün amacı da, bize içinde bulunduğumuz dünyayı unutturup kendi kendimize ulaşamayacağımız yerlere götürmek değil midir zaten?, diye sordu Filomeno, Tiyatro zamanda geriye doğru yolculuk edip, artık bir daha yinelenmeyecek dönemlerde yaşamamızı sağlar.- Aynı zamanda ,bir antik çağ filozofunun dediği gibi, bizi içimizde yuvalanmış en gizli korkularımızdan, sıkıntılarımızdan arındırmaya da yarar... Kötü şair Giusti'nin yapay Amerika'sı karşısında kendimi bir izleyici gibi değil, bir oyuncu gibi hissetmeye başladım. Massimiliano Miler'i kıskanıyordum, çünkü birdenbire üstünde taşıdığı Montezuma kılığının adeta derime yapışacak kadar bana göre biçilmiş olduğunu duydum içimde. Sanki şarkıcı benim için yazılmış, ama gevşeklikten, cansızlıktan bir türlü oynayamadığım bir rolü benden çalmış gibiydi. Ansızın, bu benimle ilgili herşeyden uzak, konu dışı, bilinmeyen diyarlara ait piyese yabancı hissettim kendimi. Bazen, *bazı şeyleri daha iyi görebilmek için uzaklaşmak,* o şeylerle kendi arana bir ok-

yanus koymak gereklidir.» O anda Saat Kulesinin «mori»leri, yüzyıllardır yaptıkları gibi çekiçleriyle saati vurdular. «... Bu kent kanallarıyla, gondolcularıyla beni boğuyor artık. Ancilla'yla, Camilla'yla, Zulietta'yla, Angeletta'yla, Catina'yla, Faustolla'yla, Spina'yla, Agatina'yla ve daha adını unuttuğum yüzlercesiyle yattım, yetti artık! Şimdi evime, bizim oraya dönmek istiyorum. Bu gece bedenimi bir biçime sokabilmek için buradakinden daha değişik bir hava solumaya ihtiyacım var. -Papaz Antonio'ya bakılırsa, bizim *orada* her şey masal.- Büyük tarih masallarla beslenir unutma bunu. Bizim ordaki yaşam burdaki insanlara masal gibi geliyor, çünkü masalın anlamını unutmuşlar. Uzak, akıldışı, geçmişte olmuş herşeye *masal* diyorlar.» Melez bir an durdu, sonra ekledi: «Asıl masalsı olan gelecekte olacaklardır halbuki, bunu anlayamıyorlar. Geleceğe ait herşey masalsıdır...» Şimdi, Tuhafiyeciler caddesinde yürümeye başlamışlardı; her zamankinden daha az canlı ve neşeliydi cadde; çünkü yağmur ısrarla çiselemeyi sürdürüyordu, o kadar ki, şapkaların kenarından yere damlacıklar düşüyordu. O zaman melez, yola çıkmadan önce Coyoacan'daki dostlarının ve tanıdıklarının kendisine ısmarladıklarını anımsadı. Doğal olarak, mermer örneklerini, Polonya amberinden bastonu, Kaldeli kitapçının ender bulunan koleksiyonunu almak hiç aklına gelmemişti; sandıklarını küçük kiraz likörü varilleri ve Roma paralarıyla doldurmak istemiyordu. Sedef kakmalı mandoline gelince, varsın ölçü ve ayar kontrolörünün kızı kendi vücudunu kullansındı çalgı diye; doğrusu bedeni de bu işe uygundu. Ama şu iki adım ötedeki müzikçi dükkânına gi-

dip, zavallı Francisquillo'nun müzik ve şan öğretmeninin alçakgönüllüce istediği sonatları, konçertoları, oratoryoları almak gerekiyordu. İçeri girdiler. Satıcı ilk olarak onlara Domenico Scarlatti'nin sonatlarını getirdi. Filomeno o ünlü geceyi anımsayarak: «Bu müthiş bir herif, dedi. -Söylendiğine göre bu boynuzlu İspanya'daymış, ne yapmış etmiş, iyi yürekli Prenses Maria Barbara'nın kumar borçlarını ödemesini sağlamış; kumar masasında bir tek vale ya da kız kaldığı sürece kumar borçları da bitmez zaten.- Herkesin zayıf yönleri vardır, dedi Filomeno. Papaz Antonio'nun herbirinin önüne güzel bir şiir yerleştirilmiş olan «İlkbahar», «Yaz», «Sonbahar», «Kış» adlı konçertolarını göstererek ekledi: -Bu adamın da her zaman kadınlara karşı bir zaafı vardır. -İşte hep kışla mücadele ettiği halde, her zaman ilkbaharda yaşayacak olan bir insan, dedi melez. Ama o sırada satıcı ilginç bir oratoryo olan *Mesih'i (1)* öve öve göklere çıkarıyordu. «Çok doğru, diye bağırdı Filomeno, bu Saksonyalı düzeyini hiç düşürmez.» Notayı açtı: «Vay canına! İşte trompet için yazmak buna denir! Bunu çalmalıyım!» Ve büyük bir hayranlıkla Georg Friedrich'in Korentlilere mektubun iki ayeti üzerine bas için yazdığı ariayı okumaya, tekrar tekrar okumaya başladı. Ancak birinci sınıf bir yorumcunun seslendirebileceği notaların üstünde, bir duayı andıran şu sözcükler yeralıyordu:

---

(1) Mesih: (Messiah) Haendel'in 1747'de yazdığı ve başyapıtı olarak kabul edilen oratoriosu.

The trumpet shall sound,
and the dead shall be raised
incorruptible, incorruptible,
and we shall be changed!
and we shall be changed!
the trumpet shall sound
the trumpet shall sound! (1)

Eşyalar toplanıp, notalar üzerine bir aztek takvimi kazılmış olan sağlam bir sandığa yerleştirilince melezle zenci gara doğru yürüdüler. Ekspresin kalkmasına birkaç dakika kaldığından, yolcu *Wagon-lits Cook* kompartmanının penceresinden sarktı; peronda nemli havadan ötürü hafifçe titreyen Filomeno'ya: «Kaldığın için üzülüyorum» dedi. -Bir gün daha kalacağım. Benim için bu akşamki konser bulunmaz bir fırsat.- Anlıyorum... Ne zaman döneceksin ülkene? -Bilmiyorum. Şimdilik Paris'e gideceğim.- Niye? Kadınlar mı? Eiffel Kulesi mi? -Hayır. Kadınlar her yerde var. Eiffel Kulesine gelince, bir dünya harikası olmaktan çoktan çıktı. Şimdi ancak anahtarlık modeli olarak işe yarıyor. -Öyleyse?- Paris'de bana «Monsieur Philomène» diyecekler; adımın başında bir Ph olacak, e'nin üzerinde de güzel bir işaret, Halbuki Havana'da yalnızca pis zenci Filomeno olacağım. -Birgün değişecek bu.- Bir dev-

(1) Trompet çalacak
ve ölüler canlanacak
bozulmamak üzere
ve değişeceğiz!
ve değişeceğiz!
trompet çalacak
trompet çalacak!

rim gerekir. -Devrimlerden çekinirim ben.- Çünkü orada, Coyoacan'da çok paranız var da ondan Parası bol olanlar devrimleri sevmez... Halbuki bizim gibi kalabalık, hem de her geçen gün daha da kalabalık olanlar için...» Saat Kulesinin «mori»leri çekiçlerini bir kez daha çalıştırdılar: kimbilir yüzyıllardır kaç kez yapmışlardı bunu? -Onları belki de son kez duyuyorum, dedi melez, buradayken onların vuruşlarından çok şey öğrendim.- Yolculuk edilirken çok şey öğrenilir de ondan. -Büyük aziz Kapadokyalı Basile yazdığı ilginç bir kitapta, Musa'nın Mısır'da kendini çok iyi yetiştirdiğini, Daniel'in de Kaldeli büyücülerin yardımıyla dört dörtlük bir rüya yorumcusu olduğunu söylüyor. Şimdi de bu sanat pek gözde doğrusu! -Deneyimlerinizden yararlanın, dedi Filomeno, ben trompetimle uğraşacağım.- Çok iyi bir dostun var öyleyse; trompet güçlü, yaşam dolu bir çalgıdır. Önemli, büyük şeyleri anlatan, biraz zor bir çalgı, -Herhalde bu yüzden serserilerin, orospu çocuklarının hesabı görülürken, Büyük Mahkemenin yargılaması sırasında trompet sesleri duyulur, dedi zenci. -Sözünü ettiğin hayvan soyunun kökünün kuruması için zamanın sonunu beklemek gerek, dedi melez. -O kadar uzun süre bekleme şansım yok, dedi zenci... Gardaki saatin yelkovanı bir saniye daha atlayarak sekize ulaştı. Tren geceye doğru bellibelirsiz kaymaya başladı. «Hoşçakal» -Ne zamana kadar?- Yarın -Ya da dün... dedi zenci, ama «dün» sözcüğü lokomotifin uzun ıslığında kayboldu... Filomeno ışıklara doğru döndü ve birdenbire kent ona müthiş yaşlanmış gibi geldi. Hastalıkların ve insandan önce yaratılmış, yaratılır yaratılmaz her-

şeyi kemirmeye başlamış mantarların lekelediği yorgun, çatlak, yarık duvarlarda kırışıklıklar belirmişti. *Travellers checks* (1) sahiplerini çekebilmek için dünyanın dört bir yanına dağıtılmış afişleri süsleyen çan kuleleri, yunan atları, süryani sütunları, mozaikler, kubbeler, bu kutsal yerin saygınlığını yoketmişti. Halbuki eskiden buraları görmek için uzun, sarp yollarla, tehlikelerle dolu yolculukları göze almak gerekirdi... Suların düzeyi yükselmiş gibiydi. Motorların geçişi, kısa ama ısrarlı ve düzenli dalgacıkların sertliğini arttırıyordu; dalgacıklar, duvarcıların şuraya buraya yaptığı makyajla ve modern mimarlara borçlu olduğumuz bir çeşit estetik ameliyatla süslenmiş evleri yükselten temel kazıklarına, tahtalara ve payandalara çarpıp kırılmaktaydı. Venedik her an çalkantılı ve bulanık sulara biraz daha batıyor gibiydi. Bu akşam hasta, kemirilmiş kentin üzerinde büyük bir hüzün dolaşıyordu. Ama Filomeno üzgün değildi. Hiçbir zaman üzgün değildi o zaten. Bu gece, yarım saat sonra, trompeti bir peygamber gibi, tıpkı Kutsal Kitaplardaki neşeli dinsel şarkıların söylenmesi gerektiği gibi çalan birinin vereceği konser başlıyordu. Filomeno'nun, müziğin ritm değerleriyle tanımlandığı her yerde yapacağı daha çok iş vardı; bu nedenle çabucak konser salonuna doğru yöneldi; afişler Louis Armstrong'un eşi bulunmaz bakır çalgısının biraz sonra duyulacağını bildiriyordu. Sonunda Filomeno'da bu tarih öncesinden kalma, su üzerinde kurulmuş kentte hala yaşayan, güncel, bir ok gibi geleceğe yönelmiş tek şeyin ritm olduğunu düşünmeye başlamıştı. Aynı za-

(1) *Travellers checks:* yolculuk çeki

manda hem basit ve temel, hem de pitagorik (1) ritmler burada, yani dünyada vardı; diğer dünyalarda onları bulmak olanaksızdı. İnsanoğlu yakın bir geçmişte, uzak kürelerin müzik olarak yalnızca o gezegenlere özgü dönüşlerin tekdüze bestesini tanıdıklarını öğrenmişti. Gerçekten de dünyamızın korku içindeki insanları, Sümer, Babil ve Mısır'ın tanrılaştırdığı aya çıktıklarında, orada işe yaramaz taşlı, tozlu ve çakıllı bir kalıntıdan başka bir şey bulamamışlardı. Bu kalıntı, daha uzak yörüngelerde daha da büyük kalıntılardan başka bir şey olamayacağını haber veriyordu. O uzak gezegenleri fotoğraflarla da tanıyorduk zaten ve bütün bunlar, şu Tanrının cezası dünyanın, bazılarının dediği kadar kokuşmuş ve kötü olmadığını; ne söylenirse söylensin, yine de sistemin en yaşanılabilir gezegeni olduğunu ve yıldızlar arasında kendisiyle boy ölçüşebilecek hiç bir yaratık bulamayan şu lanetlenmiş insanın da kendi işleriyle uğraşmaktan daha önemli bir işi olmadığını göstermekteydi. İnsan, sorunlarının çözümlerini Ogun demirlerinde, ya da Elegua yollarında, musevilerin yasa levhası sandığında, Platon'un büyük İde'ler pazarında ve tüketim mallarında ya da Pascal ve Ortaklarının ünlü bahsinde (2), sigortacılarda, Tanrı sözünde ya

---

(1) Pitagorik ritmler: Ünlü Yunan düşünürü ve matematikçisi Pitagor (M.Ö. 580 - 500 arasında) müzikle de yakından ilgilenmişti. Matematikle müzik arasında bağlantılar kurarak ses perdesi ile tel uzunluğu arasında bir ilişki olduğunu ileri sürmüş, sayılarla sesleri karşılaştırmıştı. Armoninin sayılarla açıklanabileceği görüşündeydi.

(2) Pascal'ın bahsi: Ünlü Fransız düşünürü Pascal (1623 - 1662) Tanrı'nın varlığının insanlarca kanıtlanamaya-

da meşalelerde arayabilirdi tabii; bu onun bileceği işti. Şimdilik Filomeno, yeryüzü müziğiyle ilgileniyordu, diğer dünyaların müziği umurunda bile değildi. Tiyatronun girişinde biletini uzattı, akılalmaz büyüklükte kalçaları olan yer gösterici kadın ona koltuğunu gösterdi (zenci nesnelerin somut ve dolaysız değerini kendine özgü bir kesinlikle algılıyordu) ve olağanüstü Louis, büyük bir sevinç gösterisi ve kulakları sağır edici bir alkış tufanı arasında gözüktü. Trompetini dudaklarına götürdü ve ancak kendisinin yapabildiği gibi *Go down Moses'i* çalmaya başladı, sonra *Jonah and the Whale*'e geçti, trompetin bakır ağzından fırlayan ezgiler tiyatronun tavanına doğru yükseldi ,orada belki de Tiepolo'nun fırçasından çıkmış bir melekler korosunun pembe yanaklı uçuşan müzisyenlerine dek ulaştı. Ve Tevrat yeniden ritm haline dönüştü, *Ezekiel and the Wheel*'le aramıza döndü, sonra sıra *Hallelujah, Hallelujah*'a geldi. Filomeno birdenbire Westminster Manastırında Roubilic tarafından yapılmış barok heykeli anımsadı; o ünlü gecede tanıdığı Georg Friedrich'in heykeliydi bu. Yanında da trompetlerden yine çok iyi anlayan Purcell'in heykeli duruyordu... Armstrong'un arkasındaki sazlar: saksofonlar, klarnetler, kontrbas, elekt-

cagı görüşündeydi. «Düşünceler» adlı notlardan oluşan yapıtında tanrıtanımazları Tanrı'ya inandırmak için ünlü bahsini ileri sürdü: İnsanlar bir bahiste bulunmalıydılar: Tanrı varmış gibi davranmak ya da Tanrı yokmuş gibi davranmak onların elinde olduğuna göre, onu var olarak kabul etmekle hiçbir şey yitirmez, aksine çok şey kazanabilirlerdi. Ancak Pascal bu ünlü uslamlamasının Tanrı'nın varlığının bir kanıtı olmayacağını da ekliyordu.

rogitar, davullar, ziller (şair Balboa'nın sözünü ettiği yerli çıngırakları olmasındı bunlar?) birbirine çarpınca kuyumcu çekici gibi ses çıkaran tahtalar, püsküllü süpürgeler, timpaniler ve bir zamanlar «akıllı uslu bir klavsen» olduğunu çoktan unutmuş olan kapağı açık piyano, hepsi de yeniden hazırlanmaya başladılar. «Hani şu Kalde'de çok şey öğrenen Peygamber Daniel bakır, santur, gitar ve arplerden oluşmuş bir orkestradan sözetmiş. Herhalde buna müthiş benziyordu,» diye düşündü Filomeno.. Tam o sırada Louis Armstrong'un trompetinin ardında bütün sazlar aynı anda güçlü bir vuruşla *I Can't Give You Anything But Love, Baby*'nin teması üzerine akıl almaz çeşitlemeler seslendirmeye başladılar-beklenmedik bir mucize sonucu, Saat Kulesi'ndeki «mori»lerin çaldığı saatlerin de pencerelerden sızarak katıldığı yeni bir barok konserdi bu.

Havana - Paris 1974.

YAZARIN NOTU

Montezuma *(Moctezuma) sahnede ilk kez 1695'de Henry Purcell'in* «The Indian Queen» *adlı operasında (ya da maskaradında) gözüktü. Ancak Amerika'nın bulunmasının ve fethinin olağanüstü etkili olduğu (bu konuda Montaigne'den Voltaire'e ve Marmontel'e kadar uzanan başlıbaşına bir edebiyat vardır) o dönemlerde, Yeni Dünya'yı en azından tiyatroda tarihsel gerçeklere bağlı kalarak anlatmak için herhangi bir kaygı duyulmuyordu. Konusunu Sir Robert Hovard ve Dryden'in bir trajedisinden alan Purcell'in müzikli oyununda, Montezuma, Peru ordularının generali genç bir İnka olarak canlandırılmaktaydı... Öyle ki, Montezuma'yı ilk kez olarak Meksika'nın fethi tarihinden esinlenen ciddi bir operanın kahramanı yapma düşüncesi Antonio Vivaldi'ye aitti. Nitekim, ondan iki yıl sonra bile, Rameau, konusu en az Purcell'inki kadar düşsel bir Amerika'da geçen* «Les Indes Galantes» *adlı bir bir «kahramanlık balesi» yazmıştır.*

Demek ki, konusunu Antonio de Solis'in «La Historia de la Conquista de Mejico» *(Meksika'nın fethinin tarihi - 1685) adlı yapıtından alan Vivaldi'nin Montezuma'sı, Amerikanın dramatik bir olay yeri olarak opera alanına ilk görkemli girişi sayılabilir. 1755'de Prusya Kralı II. Friedrich (Büyük Friedrich) en sevdiği besteci Karl Heinrich Graun için* «Montezuma» *adlı üç perdelik bir trajedi yazdı. İşin ilginç yanı, bu piyeste, çok haklı olarak «acımasız ve açgözlü» bir adam diye tanıtılan Cortés'in karşısında Meksika İmparatoru yüceltilmekteydi. (II. Friedrich'in metnine göre Montezuma iyiliğinin ve insanlara aşırı güveninin kurbanı olmaktaydı.) Bu tarihten sonra Montezuma'lar öyle bir çoğaldı ki, 18. yüzyılın ikinci yarısıyla 19. yüzyıl başındaki bestecilere en çok ilham veren tarihsel kahraman oldu. 1765'de Cigna-Santi'nin yazdığı libretto, De Majo tarafından yeniden ele alındı. Aynı metin, 1772'de Galuppi ve Paisiello tarafından kullanıldı. 1775'de Antonio Sacchini (Paris Operasının cephesinde bu bestecinin bir büstü bulunmaktadır) 1780'de İnsanguine, 1781'de büyük Niccolo Antonio Zingarelli aynı konuyu işlediler, hep Cigna-Santi'nin librettosunu kullanarak... Mysliweczek gibi küçük müzisyenleri bir yana bırakırsak, bu Montezuma'lar zinciri bizi, Spontini'nin görkemli «Ferdinand Cortés ya da Meksika'nın fethi» adlı yapıtına kadar götürmektedir. (1809). Bu operayı iki yıl öncesine kadar Venedik'deki La Fenice tiyatrosunda izlemek mümkündü.*

Bu listeye bir de romantik Montezuma'ları eklemek gerekecektir: Luigi Ricci (1830) Pirola (1833) Giacomo Treves (1845) ve çağdaşımız olan

büyük besteciyle aynı adı taşıyan Francesco Malipiero (1850) birer Montezuma bestelemişlerdi.

* *

Beni Papaz Antonio'nun Montezuma'sına ulaştıran saygıdeğer müzikolog ve Vivaldi hayranı Roland de Candé'ye teşekkür etmek isterim.

Cattarina del cornetto'ları, Pierina del violino'ları, Lucietta della viola'larıyla Ospedale della Pietá'ya gelince; dönemin birçok ünlü gezgini bu kurumun sözünü etmektedir; özellikle de Vivaldi'nin arkadaşı ve dönemin ilginç kişilerinden De Brosses'un «İtalya'dan Mektuplar» adlı nükteli yapıtı dikkate değer.

Ancak kitapta sözünü ettiğim bina, 1745'de yapılan bugünkü bina değildir. Eskisi, yine aynı yerde Riva degli Schiavoni'deydi, ancak içi değişikti. Buna karşın, bugünkü La Piethá Kilisesinde de, kurumun müzikle örülmüş kaderine bağlı kalınmıştır; kilise, tiyatrolarınkine benzeyen süslü, zengin balkonları, ortasında seçkin dinleyicilere ya da bilgili müzikseverlere ayrılmış büyük şeref locasıyla bir konser salonu görünümünü taşımaktadır.

AÇIKLAMALAR

ARMSTRONG Louis Daniel (1900-1971) Ünlü Amerikan caz trompetçisi ve şarkıcısı. New Orleans'da doğdu. Korno ve trompet çalmayı öğrenci. 1924'de New York'a gelerek Henderson grubuyla çalışmaya başladı. 1930'larda büyük dans orkestralarıyla çaldı. 1961'de Duke Ellington'la birlikte çalıştı. Yaşamının son yıllarına doğru Batı ve Doğu Avrupa'da birçok resital verdi. Büyük bir trompet ustası olan Armstrong, birçok filmde de rol aldı. Beat akımıyla da yakından ilgilenen Armstrong, caz müziğinin Avrupa'da yaygınlaşmasında büyük bir rol oynadı. Bu müziğin en büyük klasiklerinden biri sayılmaktadır.

CASTILIO Bernaz Díaz del (1492-1581) İspanyol serüvencisi ve yazarı. İspanya'da, Medina del Campo'da doğdu. Pedrarios Dávila komutasında Panama'ya yapılan yolculuğa katıldı. Küba'da Diego de Velázquez'in, Yucatán'da Francisco Fernández de Cordoba'nın emrinde çalıştı. 1519'da Cortés'e katıldı. Yıllar sonra Guatemala'ya

yerleşti ve orada «Historia verdadera de la conquista da Nueva Espana» (Yeni İspanya'nın fethinin gerçek tarihi) adlı kitabını yazdı. Bu kitap, 1632 yılında basıldı. Amerika'nın İspanyollarca alınışının önemli belgelerinden biri kabul edilir.

CORTES, Hernán (1485-1547) Ünlü İspanyol «conquistador»u. İspanya'da Medellin'de dünyaya geldi. Salamanca Üniversitesinde hukuk öğrenimi gördükten sonra 1504'de Amerika'ya gitti. Diego Velázquez'in emrinde Küba'nın alınması için çarpıştı. Daha sonra Velázquez, Cortés'e Meksika'nın alınması görevini verdi. 1919 şubatında Yucatán yarımadasına çıkan Cortés, buradan Meksika seferini hazırlamaya koyuldu. Bütün gemilerini yaktı, yerliler tarafından kendisine verilen Malintzin (La Malinche ya da Dona Marina) adlı aztek kadınının yardımıyla Vera Cruz'da yerlilerle ilişki kurdu. Küba fatihi Velázquez'le bütün ilişkilerini kesen Cortés, Meksika'yı almak için Aztek İmparatorluğunu oluşturan kabileler arasında bir «böl ve yönet» politikası izlemeye başladı. Azteklerle sürekli çekişme içinde olan Tlaxcala yerlilerini önce yendi, sonra da onlarla işbirliği yaparak, 700 ispanyoldan kurulu ordusunu Tlaxcala'lılarla genişletti. 1519 kasımında Azteklerin başkenti Tenochtitlan (Mexico) a gelen Cortés, İmparator Montezuma tarafından barışla karşılandı. Montezuma Cortés'in aztek mitolojisine göre birgün beyaz adam olarak döneceği sanılan tanrı Quetzalcoatl olduğuna inanmıştı. Bundan yararlanan Cortés, Montezuma'yı tutsak aldı. Ancak o sırada, Küba valisi Velázquez Cortés'e karşı adamlarından Panfilo

de Narvaez'i yollamıştı. Onunla savaşmak için Tenochtitlan'dan ayrılan Cortés, dönüşte aztekle-rin başkaldırdığını ve Montezuma'nın öldürüldü-ğünü gördü. 30 Haziran 1520'de İspanyollar ağır kayıplar vererek kentten ayrılmak zorunda kal-dılar. (Bu tarihe «noche triste» üzgün gece adını verdiler.) 7 Temmuz 1520'de aztekleri Otumba'da yenen Cortés, Tenochtitlan'ı kuşattı aylarca süren çatışma ve tarihin gördüğü en büyük katliam-lardan sonra 13 Ağustos 1521'de kenti alarak tü-müyle yakıp yıktı. Cortés, Meksika'da umudettiği altını pek bulamadıysa da, toprakları adamlarına dağıttı, aztekler de köle olarak kullanılmaya baş-landı. Cortes, 1522'de kısa bir süre için İspanya' nın Amerika Genel Valisi oldu, Guatemala, Hon-duras ve Kaliforniya'ya keşif grupları yolladı. Ancak, İspanya Kralı ve Almanya İmparatoru Şarlken'le (5. Karl ya da 1. Carlos) arası açılmış-tı, görevinden alındı. Cortés birçok kez İspanya' ya gitti, ancak Kral ona yeni bir görev vermedi. 2 Aralık 1547'de İspanya'da öldü. Malintzin'den olan oğlu Martin Cortés babasının Amerika'daki topraklarını (Oaxaca vadisi) miras olarak aldı.

COYOACAN Mexico vadisinde Mexico kentinin güneyinde Texcoco gölü kenarında azteklerden kalma bir kent.

CUAUTHEMOC (Düşen Kartal) Montezuma'nın yeğeni ve azteklerin son imparatoru olarak 1520-1521 yılları arasında hüküm sürdü. Aztek direni-şinin kahramanlarından biridir.

HANDEL, George Friedrich (1685-1759) Ünlü Al-man barok bestecisi, İngiliz müziğini yakından

etkilemiştir. Saksonya'da doğan Händel, Hall Kilisesinde org çalarak müziğe başladı. Daha sonra kemancılık da yaptı. 1706-1710 yılları arasında İtalya'da, napoliten opera, oratorio ve şarkı müziğiyle ilgilenen Händel, burada bir opera (Agrippina) ve iki oratorio yazdı. Händel, 1710'da Almanya'daki Hannover Krallığında çalışmaya başladı. Birçok kez İngiltere'ye giden Händel, Londra'da 1713'de bestelediği Te Deum'un başarı kazanması üzerine İngiltere'ye yerleşti. 1716'dan sonra Almanya ile ilişkilerini tümüyle kesti, 1727' de İngiliz vatandaşı oldu, adını da ingilizleştirdi (George Frederick Handel). Händel, İngiltere'de müziğin yaygınlaşması için çalıştı, Krallık Müzik Akademisinin kurulmasını sağladı, buraya müdür oldu. Londra'da ünlü yapıtı Mesih'i ilk kez çaldırdıktan sekiz gün sonra öldü, Westminster Manastırına, Shakespeare ve Purcell'in yanına gömüldü. «Barok Konser»in son bölümünde belirtildiği gibi Westminster Müzesinde Roubilliac tarafından yapılmış bir heykeli bulunmaktadır. Büyük bir orgçu olan Händel, hem İtalyan bestecileri Alessandro Scarlatti ve Corelli'den, hem de Fransız besteci Lully'den etkilenmiştir. Opera ve oratoriolar dışında konçerto grossolar, obua ve org konçertoları bestelemiştir. İtalyan tarzında düetler, kantatlar ve oda müziği yapıtları vardır. Barok müziğin bu ünlü temsilcisi, Viyana Klasik Okulunu da oldukça etkilemiştir. Mozart, Händel'in en büyük hayranlarından biriydi.

KONÇERTO GROSSO (concerto grosso) barok müzik döneminde oda orkestrası için bestelenen birkaç bölümden oluşmuş yapıt. Orkestra ripieno

(eşlik eden sazlar) ve concertino (solistler) olarak ikiye ayrılır, tekrarlar tutti tarafından, bütün orkestraca yapılır. Senfoninin gelişip ortaya çıkması, konçerto grossoyu ortadan kaldırmıştır.

DONA MARİNA (MALİNTZİN ya da LA MALINCHE) Asıl adı Malintzin olan bu aztek kadını, 1519'da yerliler tarafından tutsak olarak Cortés'e verilmişti. Hristiyan olup Dona Marina adını alan Malintzin, Cortés'in yerlilerle anlaşması için çevirmenlik yaptı. Meksikalılar ona La Malinche diyorlardı. (Aztekler de Cortes'e, Malintzin'in kocası anlamına gelen Malitzin adını takmışlardı.) Malintzin, Meksikalılarca işbirlikçiliğin simgesi haline geldi. Bugün de Meksika ispanyolcasında «malinchismo» işbirlikçilik anlamında kullanılmaktadır.

MİCHOACAN Meksika'nın kuzey batısında Pasifik Okyanusu kıyısındaki bölge.

MONTEZUMA (MOCTEZUMA) (1480-1520) Meksika İmparatorluğunun yönetimini 1440'da ele geçiren Azteklerin 5. İmparatoru. 1502'de imparator oldu. Onun döneminde imparatorluğun sınırları çok genişlemiş, bugünkü Meksika'nın hemen hemen tümünü içine almıştı. Ancak çeşitli kabileler (özellikle Tlaxcala) aztek yönetimine başkaldırmaktaydı. İspanyol fatihi Cortés'de bu ayrılıklardan yararlandı. 1519'da başkent Tenochtitlan'a gelen Cortés, Montezuma tarafından bir tanrı gibi karşılandı. Ancak çok geçmeden Cortés, Montezuma'yı tutsak aldı, büyük miktarda altından oluşan bir fidye istedi. Montezuma, az-

teklerin 1520'deki ayaklanması sırasında öldürüldü. Ondan sonra kardeşi Cuitlahuac ve yeğeni Cuauthemoc imparator oldularsa da, ispanyolların güçlenen egemenliği ve o sırada çıkan bir çiçek ya da veba salgını aztek imparatorluğunun sonunu getirdi.

OLMEDO, Fray Bartolomeo de, Cortés'in Meksika seferinde yanında bulunan Merci tarikatından bir papaz. Meksika savaşını, puta tapanlara karşı bir haçlı seferi olarak görmekteydi.

OSPEDALE DELLA PİETA 18. yüzyılda, İtalya'nın her yanında, kimsesiz ya da evlilikdışı ilişkilerden doğmuş çocukların barındığı Kilise koruyuculuğu altında yetimhaneler vardı. Venedik'deki Ospedale della Pietà'da bunlardan biriydi. 1703'de papaz olan Vivaldi, 1704 yılında burada müzik öğretmeni oldu. Yetim kızlardan büyük bir orkestra ve koro kuran Vivaldi, 1740 yılına kadar bu görevinde kaldı. Buradaki kızların soyadları bilinmediğinden, onlara çaldıkları sazlarla oluşan isimler takılıyordu: Buna göre Pierina keman, Cattarina kornet, Bettinea viyola, Bianca Maria org, Margherita arpa doppia, Giuseppina gitar, Claudia küçük flüt, Lucieta trompet çalmaktaydı. Diğer kızlar da o dönem orkestralarda çalınan bütün sazları kullanıyorlardı: klavsen, viola da brazzo, flüt, regal, trombon, klarnet, abua, zil, harp gibi.

PURCELL Henry (1659-1695) Ünlü İngiliz bestecisi. Londra'da doğdu, önceleri Kilise korolarında çalıştı, Fransız ve İtalyan müziğinin etkisi altın-

da kaldı. 1679'da Westminster Katedralinin orgçusu oldu. Purcell, Händel'den önceki en büyük İngiliz bestecilerinden biri sayılır, hemen hemen her türde yapıtlar vermiştir. Özellikle İngilizce metinler için şarkılar bestelemiştir. Purcell'in müziğinde eskiyle yeni içiçe geçmiş gibidir; en ilginç yönlerinden biri de budur.

SCARLATTI, Guiseppe Domenico (1685-1757) Ünlü Napolili barok besteci. Scarlatti, napoliten opera okulunun kurucusu ünlü besteci Alessandro Scarlatti'nin oğludur. Çağının en büyük klavsen yorumcusu olan Scarlatti, 1729'da Madrid'e yerleşti. Eski öğrencisi italyan asıllı İspanya Kraliçesinin koruyuculuğu altında yaşadı. Geleneksel barok stili kullandığı halde klavsen tekniği açısından klasik okulun hazırlayıcılarından biridir. Bugün 550'si bilinen klavsen sonatlarıyla tanınmıştır. Kısa sonatları aynı zamanda birer teknik alıştırma niteliği taşımaktadır.

SENFONİ Birkaç bölümden oluşan ve orkestra için yazılmış yapıt. Ancak 18. yüzyılda senfoni bugünkü anlamını taşımıyordu, zaten tam anlamıyla klasik okulla, Haydn, Mozart ve Beethoven'le ortaya çıkıp gelişecektir. 18. yüzyılda senfoni deyince akla, koro dışındaki hertürlü orkestra müziği gelmekteydi. İnsan sesinin işe karışmadığı yalnızca sazların kullanıldığı bütün bölümler, opera uvertürleri, arada çalınan parçalar da senfoni diye adlandırılıyordu. Alejo Carpentier kitabında senfoniyi bu anlamıyla sık sık kullanmaktadır.

SOLIS, Antonio de (1601-1686) 1685'de basılan Historia de la Conquista de Mejico (Meksika'nın fethinin tarihi) adlı ünlü yapıtın yazarı. Meksika tarihi üzerine yazılmış az sayıda yapıtlardan biri olmasına karşın, tarih açısından pek geçerli kabul edilmemektedir. Daha çok canlı betimlemeleri, renkli öyküleriyle ilgiyi çekmektedir.

STRAVİNSKİ İgor Fiyodoroviç (1882-1971) Yirminci yüzyılın en büyük bestecilerinden biri olan Stravinski, Rusya'da doğdu. Rus Ulusal Okulunun önderi Rimski Korsakov'la kısa süre çalıştı. Paris'de Diagilev yönetimindeki Rus Balesi için Ateş Kuşu, Petruşka ve İlkbahar Ayini gibi balelerini besteledi. Getirdiği yenilikler nedeniyle büyük tepkiyle karşılaştı. 1914 yılında 1. Dünya Savaşı başlarken Rusya'dan ayrıldı, İsviçre, Fransa ve ABD'de yaşadı. 1945'de ABD vatandaşı oldu. Stravinski yirminci yüzyıl müziğinin ilk devrimci bestecilerinden biridir. İlkbahar Ayini eski müziğin katı ritmik kurallarını yıkan ilk örneklerden biridir. Alejo Carpentier'in «İlkbaharın Kutsanması» adlı romanında kullandığı ögelerden birini oluşturur. Son yıllarında barok müzikle yakından ilgilenmeye başlayan Stravinski, «Bach'a geri dönmüş», barok müziğin konçerto ilkelerini incelemiştir.

TENOCHTİTLAN Aztek İmparatorluğunun başkenti, bugün Meksika'nın başkenti olan Mexico.

TEUTİLE Aztek generali. Tenochtitlan kuşatması sırasında ölmüştür.

TEXCOCO Aztek İmparatorluğunun ortasındaki büyük göl. Gölün batısında Texcoco diye bir de kent bulunuyordu.

UCHİLOBOS (aslında HUİTZİLOPOCHTLİ «soldaki sinek kuşu») Azteklerin en önemli tanrılarından biri. Güneşi simgeler, onu doyurmak için insanlar «değerli su»yu yani kanlarını vermek zorundadır.

VIVALDI Antonio Lucio (1678-1741) «Pretre Rosso» (Kızıl Papaz) diye anılan Venediklı ünlü İtalyan barok bestecisi. Vivaldi aynı zamanda büyük bir kemancıydı .1703 yılında papaz olan Vivaldi, 1704-1740 yılları arasında Ospedale della Pietà'da çalıştı. Buradaki yetim kızlardan kurulu orkestra ve koro için yapıtlar besteledi. Kilise için de besteleri vardır ama, konçertoları ile ünlüdür. Konçerto alanında değişiklikler yapan Vivaldi, eski kilise sinfonia'sı, dindışı konçerto ve opera uvertürünü birleştiren bir çizgideydi. Klasik senfoninin de hazırlayıcılarından biri sayılabilir, orkestra müziğine yenilikler getirmiştir. Dört Mevsim konçertoları bazı müzikologlarca bir çeşit senfoni olarak kabul edilmektedir. 18. yüzyılın sonuna doğru müzik alanında büyük bir devrim yapan klasik okul, barok dönemi silip süpürdüğünden, Vivaldi de Bach gibi yıllarca unutuldu. Yapıtlarından bir bölümü kayboldu. Daha sonra yeniden keşfedildi.

MOTEZUMA

DRAMA PER MUSICA

Da rappreſentarſi

NEL TEATRO

DI SANT'ANGELO

Nell'Autunno dell'Anno 1733.

IN VENEZIA,

Appreſſo Marino Roſſetti, in Merceria all'Inſegna della Pace.

Con Licenza de' Superiori.

MOTEZUMA

MÜZİKLİ DRAM

SANT'ANGELO

TİYATROSUNDA

1733 yılının Ağustos ayında sahneye konulacaktır.

VENEDİK'TE

Marino Rossetti'nin bitişiğinde,
Tuhafiyeciler caddesinde

Yetkililerden izin alınmıştır.

ARGOMENTO

E famoſa l'Iſtoria della Conquiſta del Meſſico ſotto la condotta del Valoroſiſſimo Fernando Cortes in cui diede mirabili contraſsegni di prudenza, e Valore. Ne ſcriſſe con minor ſoſpetto di tutti gl'Autori la famoſa penna del de Solis, e quantunque giudicato il più intereſſato nelle glorie di quell'Eroe, nulladimeno io lo giudico il più ſincero. Molte furono le attioni generoſe, ed invite di queſto Duce per arrivare al ſoſpirato confine; ma per ridurmi quant'è poſſibile alla Brevità dell'attione, io mi raccolgo nel tempo, che da Motezuma Imperator del Meſſico fù il Cortes con il ſuo ſeguito ricevuto nella Capitale. Suppongo l'amiſtà benche ſimulata, che fra quelle due Nazioni correva, i preteſti per li quali fù interrotta la pace, e rappreſento nel preſente Drama le calamità dell'ultimo giorno in cui reſtò quel gran Principe ſoggiogato,

e vinta la Monarchia. Tutto ciò, che di vero abbandono, e che di verisimile aggiungo è per adattarmi alla Scena, e perche meno imperfetto, che ſia poſſibile comparisca il preſente Drama intitolato MOTEZUMA.

Le Voci, Fato, Numi, Deſtino, ed altre ſono termini Poetici, che nulla offendono la Religion dell'Auttore, ch'è Cattolico.

AÇIKLAMA

Değerli Fernando Cortes'in yönetimindeki Meksika'nın fethinin ünlü öyküsü. Bu fetih sırasında Cortes ne kadar dikkatli ve değerli bir komutan olduğunu göstermiştir. Solis'in ünlü kalemi, bütün yazarlar arasında en az kuşku uyandırandır; bu kahramanın onurunu ortaya koymak için en çok çaba harcayanın o olduğu söylense de, bence en içten yazan da odur. Bu soylu komutanın istenen amaca ulaşmak için yaptığı kahramanlıklar çoktur; ancak olayı kısaltmak için, piyesimi Cortes ve adamlarının Motezuma tarafından başkente kabul edildikleri döneme yerleştirdim. İki ulus arasındaki sahte dostluğu, barışı yokeden bahaneleri gözümün önüne getirerek, bu oyunda, o büyük hükümdarın tutsak edildiği ve (...) krallığının yıkıldığı son günün felâketini canlandırdım. Bazı gerçekleri bir yana bırakıp, bazı gerçeğe benzer noktaları eklememin nedeni, olayı bütün kusurlarıma rağmen tiyatroya uygulayabilme ve MOTEZUMA adlı bu oyunu ortaya çıkarabilme kaygımdan kaynaklanmaktadır.

Sesler, felek, tanrılar, kader ve diğerleri edebiyat terimleridir; bütün bunlar, kendisi katolik olan yazarın dinine hakaret sayılmaz.

SCENE MUTABILI.

Atto Primo.

Parte della Laguna del Meſſico, che divide il Palazzo Imperiale dal Quartiere Spagnuolo, con Ponte magnifico da cui reſtano uniti li due Piani.
Camera con porta praticabile negl'Appartamenti Terreni.

Atto Secondo.

Sala d'udienza publica.
Campo ſpazioſo corriſpondente ad un' ampio ſeno della Marina vicino all'accampamento.

Atto Terzo.

Parte remota della Città con Torre, e Porta praticabile.
Tempio ove nel fondo ſi vede la porta principale chiuſa; a lato il Simulacro d'Uccilibos il Magg. Nume dei Meſſicani con Ara ornata per il Sagrificio.
Gran Piazza nella Città del Meſſico con ornamenti per il Trionfo.

DEĞİŞEN SAHNELER

Birinci Perde

Meksika Körfezinin bir bölümü. Bir yanda İmparatorluk sarayı, öbür yanda İspanyol karargâhı. Ortadaki muhteşem köprü iki sahneyi birleştirmektedir.

İkinci Perde

Kabul Salonu
Karargâhın bitişiğindeki büyük bir körfeze karşı geniş bir askeri kamp.

Üçüncü Perde

Kentin kuleden uzaktaki bir bölümü, kullanılabilir bir kapı. Dipteki kapısı kapalı bir tapınak; Meksikalıların başlıca tanrısı Uccilobos'un büyük bir heykeli, kurban töreni için süslenmiş mihrap. Zafer dolayısıyla süslenmiş olan Mexico kentinin büyük alanı.

PERSONAGGI.

MOTEZUMA Imperator del Meſſico.
Il Sign. r Maſſimiliano Miler.
MITRENA ſua Moglie.
La Signora Anna Girò.
TEUTILE loro Figlia.
La Signora Giuſeppa Pircher detta la Tedeſca Virtuoſa di S. A. S. il Sig. Principe d' Armſtat.
FERNANDO Generale dell' Armi Spagnuole.
Il Signor Franceſco Bilanzoni Virtuoſo di S. E. il Sig. Principe di Torelle.
RAMIRO ſuo Fratello minore.
La Signora Angiola Zanuchi Virtuoſa di S. A. S. il Sig. Principe d' Armſtat.
ASPRANO Generale dei Meſſicani.
Il Signor Mariannino Nicolini Virtuoſo di S. A. S. il Sig. Principe d' Armſtat.

Soldati Spagnuoli.
Soldati Meſſicani.

La Muſica del Vivaldi.
Li Balli del Sig. Giovanni Gallo.
Le Scene del Sig. Antonio Mauro

AT-

KİŞİLER

MOTEZUMA Meksika İmparatoru.
Signor Massimiliano Miler.
MİTRENA eşi..
Signora Anna Giro
TEUTİLE kızları.
Altesleri Armstat Prensinin korumasındaki sanatçılardan Signora Giuseppa Pircher.
FERNANDO İspanyol ordusu generali
Ekselansları Torelle Prensinin korumasındaki sanatçılardan Signor Francesco Bilanzoni.
RAMİRO öncekinin küçük erkek kardeşi
Altesleri Armstat Prensinin korumasındaki sanatçılardan Signora Angiola Zanuchi.
ASPRANO Meksikalıların generali.
Altesleri Armstat Prensinin korumasındaki sanatçılardan Signor Marianino Nicolini.

İspanyol askerleri.
Meksika askerleri.

Müzik : Vivaldi.
Bale : Signor Giovanni Gallo.
Sahneye koyan : Signor Antonio Mauro.

18. yüzyıl başlarında Meksikalı büyük bir toprak sahibi, uzaktan müziğini, edebiyatını, resmini tanıdığı, hayran olduğu ve atalarının toprağı olarak bildiği Avrupa'ya bir yolculuk yapmağa karar verir. Yanına Afrika asıllı Kübalı azatlı bir köleyi uşak olarak alır... Bu zenciyle, melez uzaktan gözlerini kamaştıran Venedik'e gelirler, çöküş halindeki bu kentin görkemli karnavalına katılırlar. Aztek imparatoru Montezuma kılığına bürünen Meksikalı, ünlü besteci Vivaldi ile karşılaşır...

Carpentier'in biçim açısından 'barok' unsurlar taşıyan bu romanında kültürler karşı karşıya gelir ve içiçe geçer... Olaylar Amerikalı bir melez, Afrika asıllı bir siyah ve Avrupalı bir beyazın çevresinde gelişir ve bütün bunlar müziğin simgelediği bir düzlemde farklı bir senteze ulaşır.

ÇAĞDAŞ EDEBİYAT DİZİSİ 34/11

alan yayıncılık